

Küresel İklim Krizi, Çevresel Yıkım,Türkiye ve Gerçek Devrimci Çözüm

Yeni Komünizm Kolektifi Çalışma Grubu

Küresel İklim Krizi, Çevresel Yıkım, Türkiye ve Gerçek Devrimci Çözüm

Yeni Komünizm Kolektifi Çalışma Grubu

Ocak 2022

Giriş:

Bob Avakian, tarihi önemdeki *Yeni Yıl Mesajında* “Kapitalizm, sürekli değişimler getiren “dinamik” bir sistem olduğu için sıklıkla övülür. Ancak bu, özel olarak biriktirilmiş kâr için sömürü üzerine kurulu bir “dinamizmdir” ve anarşi tarafından (kapitalistler arasındaki anarşik rekabet) yönlendirilir. Eğer mevcut kapitalizm sistemi, emperyalist küreselleşmiş ifadesiyle dünyaya hakim olmaya devam ederse, bu durumda bu anarşi olayları **hızla varoluşsal bir eşiğe** -insanlığın geri döndürülemez bir şekilde zarar görebileceği bir eşiğe- doğru itecektir” diye belirtmiştir (vurgular bize ait).¹

Bu öylesine söylenmiş beyhude bir cümle değildir. Bu insanları “korkutmak” -ki korkmamız gerekiyor- için söylenmiş ajitatif bir cümle de değildir. Bu objektif olarak dünyanın ve dünyanın içinde yaşayan bir tür olarak insanın karşı karşıya olduğu durumdur. Evet, açık bir şekilde bir kere daha belirtmemiz gerekiyor; varoluşsal bir eşiğe doğru büyük bir hızla ilerliyoruz. Ekoloji, küresel iklim krizi ve bunun Türkiye’deki özgülleri uluslararası bir çerçeveden inceleme zorunluluğu bu sistemin temel çelişkisi ve dinamiklerine bağlı olarak ortaya çıkıyor. Dolayısıyla bu dosyanın amacı tam da budur: Mevcut varoluşsal kriz eşiğinin Türkiye’de nasıl bir hal aldığı, bunun ne anlama geldiği, ortadaki riskler; bunun neden toplumsal bir fay hattına tekabül ettiği, problemleri çözüm önerileri ve bu krize verebileceğimiz radikal ve gerçek bir çözümü doğru bir yöntem ve yaklaşım kullanarak incelemek, irdelemek, analiz etmek ve sentezlemek.

Çevresel yıkım ve ekolojik talanın pek çok farklı veçhesi bulunuyor. Örneğin hava kirliliğine bağlı olarak gelişen hastalıkların dünyada her yıl üç milyon insanın hayatını kaybetmesi ve Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) verilerine göre gezegenin ısınmasına bağlı olarak gelişen ikincil hastalıklar nedeniyle her yıl yaklaşık 150 bin kişinin ölmesi gibi... Küresel iklim krizi, sağlık alanında ölümlerin dışında insanların yıllar boyu taşımak zorunda kalacakları hastalıklara ve bunlara bağlı yıllar boyunca bitmek bilmez komplikasyonlara neden olurken, pandemilerin gelişmesi ve yayılması için müsait bir ortam da hazırlıyor. Bariz olarak ortada olan korkunç tabloda birkaç çarpıcı örnek daha vererek devam edelim; ekstrem hava olayları dediğimiz fırtınalar, aşırı sıcaklıklar sadece iklim krizinden kaynaklanmazlar; yaşanan bütün aşırı hava olaylarını küresel ısınmaya bağlamak da bilimsel değildir, ancak örneğin mega fırtına denilen ve ciddi hasarlara ve hayatlara mal olan Harvey Fırtınası’nın normalde olma sıklığı 100 yılda bir iken, küresel iklim kriziyle beraber bu oran 16 yılda bir düşmüştür! Aşırı hava olayları orman yangınlarının hızını, sıklığını ve süresini arttırmaktadır; Endişeli Bilim İnsanları Birliğine (UCSUSA) göre bu yangınlar ilerleyen yıllarda Amerika’da bütün yıl devam edecek şekilde evrilecektir.² Küresel iklim krizi, aynı zamanda aşırı kuraklık, su ve gıda krizi, milyonlarca insanın ve pek çok türün yaşam alanlarının tahribatı, kitlesel göç, bölgesel ve küresel salgınlar, soy tükenmesi problemi ve ekosistemin toptan çöküşü anlamına da geliyor. Bahsettiğimiz

¹ <http://yenikomunizm.com/bob-avakiandan-yeni-yil-aciklamasi-tum-insanligin-kurtulusu-icin-kokten-yeni-bir-dunyaya-yonelik-acil-ihitiyac/>

² <https://www.ucsusa.org/climate/impacts>

problemler bir bütün olarak gezegeni, türleri ve insanlığı tehdit ediyor ve evet, bu konuda bir çeşit bilinemezlik – rölativizm yapamayız!

Sorunu anlamak için altında yatan dinamikleri doğru bir şekilde anlamak ve bunları dönüştürmek gerekiyor. Peki bütün bunların altında yatan dinamikler neler? Sorun bu derece barizken ve bu şimdiden milyonlarca insanın hayatına mal oluyorken, insanlığı ve birçok canlı türünü varoluşsal bir sona doğru sürüklüyorken niçin somut bir adım atılmıyor? Birleşmiş Milletlerin veya G7, G20 ülkelerinin düzenledikleri konferanslar, imzacıları oldukları sözleşmeler bu krize bir çözüm mü?

İçindekiler:

A) Bütün Sorunlar Hangi Temel Çelişkiye Tekabül Ediyor?

- 1) Küresel Bir Kriz ve Bunun Türkiye'deki Tezahürü
- 2) Kömür: Safsatalar ve Ekolojik Bir Yıkım
- 3) Su ve Gıda Krizi: Milyonların Sefaleti, Kır-Kent Çelişkesinin Yoğunlaşması
- 4) Avrupa Emperyalizminin Çöplüğü: Türkiye
- 5) Tüketmek İçin Üretmek: Moda Sektörü ve Küresel İklim Krizi
- 6) Türleri Düşünmek: Türkiye'de Yok Olan Türler ve Biyoçeşitlilik
- 7) Reformist Hayaller: Bazı Çıkmaz Sokaklar Üzerine
- 8) Thoreau ve Derin Ekoloji
- 9) Yeşil Yeni Düzen (Green New Deal) ve Reformizmin Veçheleri

B) AKP Faşizminin Ekolojik Tahribatı: 20 Yıllık Bir Yıkım Rejimi

- 1) Dersim Orman Yangınları
- 2) Rejim ve İnşaat Sektörü: Toksik Bir Aşk Hikayesi

C) Dünyada İklim Konferansları ve Rejimin "Yeşil" Yalanları

D) Komünizm: Yeni Bir Paradigmayı Düşünmek

A- Bütün Sorunlar Hangi Çelişkiye Tekabül Ediyor?

Temel bir soruya temel bir yanıt verelim, yani temel çelişkiye inelim daha sonra dallanıp budaklanan çelişkiler yumağıyla cebelleşmeye çalışalım. **Gezegenin varoluşsal kriz eşiğine gelmesinin sebebi en temelde kapitalizmin temel çelişkisine dayanır: Bir hayli toplumsallaşmış, birbirine bağlı ve küreselleşmiş üretici güçler ile bu üretici güçlerin özel mülkiyet ve kontrol ilişkileri arasındaki çelişkinin işleyişi.** Bu çelişkinin belirli hareket biçimleri vardır ve **bunlar arasında temel teşkil eden yani kapitalizmin temel çelişkisinin başlıca hareket biçimi olan anarşinin itici gücüdür.** *Anti-Dühring* eserinde Engels kapitalizmin bu temel çelişkisinin kendisini iki antagonizma üzerinden ortaya koyduğunu göstermektedir. Bu hareket biçimlerinden ilki burjuvazi-proletarya antagonizmasıdır. Bu antagonizma içerisinde emek gücü; üretim araçlarının kapitalist sınıfın elinde yoğunlaşmasıyla beraber emekçilerin emeklerini satması ile beraber bir meta haline gelir. Ücretli emekçiler toplumsallaşmış üretim araçlarını hareketlendirirler ancak bu toplumsal emekten ortaya çıkan ürün ve toplumsal emek kapitalist sınıf tarafından kontrol edilir. Yaşayan emek, değer üretimine tabi hale getirilir ve azami artı-değer çıkarılmasına yoğunlaşılır. Bu çelişki küresel ölçekte; ekonomi, toplum ve dünya üzerinde derin bir etki gerçekleştirir.³

Bununla beraber kapitalizmin temel çelişkisinin bir diğer biçimi olan antagonizma; üretimin bireysel atölye, fabrika, işletme ve sermaye birimi düzeyinde örgütlenmesi ile genel olarak toplumdaki üretimin anarşisi arasındadır.⁴ Bu antagonizma bir yandan daha fazla pazar payı kazanmak için üretimi verimli bir şekilde organize etmeye çabalayan kapitalistlerle toplum düzeyinde üretimin sistematik ve rasyonel olmaması arasındadır. **Kısacası bu çelişki kapitalist meta üreticilerinin birbirinden ayrılarken bir diğer tarafta değer yasasının işleyişine bağlı olmalarıdır.** *Bu antagonizma temel bir başka zorunluluk doğurur: sermayenin yoğun bir temelde sömürmesi. Bu antagonizmadan kaynaklı bu zorunluluk rekabetten kaynaklıdır. Sermayenin kendisi genişlemek için daimi bir baskı altındadır, hayatta kalmak için büyümelidir: sermaye birikimi olmadan sermaye var olamaz.* Kapitalizmin özel mülkiyet temelinde örgütlenmesi somut düzeyde sermayenin birbirleriyle rekabet halindeki sermayelerin olmasıyla var olabilmesine yol açar.⁵ Peki küresel iklim krizini tartışabilmemiz için neden bu kadar ekonomi-politik ile haşır neşir olmamız gerekiyor? Çünkü **1) Meseleye temel çelişkinin başlıca hareket biçimini sınıf mücadelesi olarak gören dar, ekonomist bir filtreden bakmak çevre krizinin sebeplerini, gelişimini ve çözümünü anlayamaz ve 2) Eğer ekolojik krizin hangi toplumsal örgütlenme biçimi içerisinde tezahür ettiğini anlayamazsak ve eğer o sistemin dinamiklerini anlayamazsak, bu durumda zorunluluğu doğru bir şekilde kavrayıp özgürlüğe**

³ Anarşinin İtici Gücü Üzerine, Raymond Lotta, *Demarcations: A Journal of Communist Theory*, 3. Sayı, 2014

⁴ A.g.e

⁵ A.g.e

dönüştüremez; meseleyi bireysel önlemler, “sürdürülebilir” bir hayat tarzı veya burjuvaziden belirli tavizler istemek gibi son tahlilde bir hayli anlamsız olan reformist hülyalara kapılabiliriz lakin:

“Kapitalizmin dinamiği, kapitalistin kendi kâr arzusuna göre artı-değeri maksimize etmeye çalıştığı bir dinamik değildir. Kapitalistin yatırım yapma veya yapmama, işçinin direniş faktörünü sınırlandırmak için tasarruf yapma özgürlüğüne sahip olduğu bir dinamik değildir. Öyle olsa sermayelerin atacağı “mantıklı” adım, bir araya gelmek, belli düzeylerde yatırım ve üretim yapmak için anlaşmak, kâr oranlarını normalleştirmek, tavizler vermek ve sosyal barışa ulaşmak olurdu. Fakat bu gerçekleşmez, çünkü yıkım pahasına da olsa yatırım yapma, genişleme, pazar payını kazanma baskısı vardır.”⁶

Peki bütün bunların ekolojiyle tam olarak nasıl bir ilişkisi bulunuyor? Hayvancılık ve balıkçılık sektörleri neden okyanusları ve Amazon Ormanlarını yağmıyorlar? Kerestecilik faaliyetleri ve kahve üretimi neden tropik ormanları yok ediyor? Marmara Denizi neden müsilağa dolup taşıyor? Van Gölü neden kuruyor? Karbon salınımı neden her geçen yıl artıyor? Bu sorulara cevap verebilmek kapitalizmin temel çelişkisinin bu başlıca hareket biçimini anlayabilmekten geçer **çünkü kapitalizm-emperyalizm doğayı kar için üretime hizmet eden sınırsız bir girdi olarak görür; doğa üzerine ve üzerinden yatırım yapar, spekülasyonda bulunur ve ticaret yapar.**

Raymond Lotta’nın çok iyi bir şekilde değindiği üzere Endonezya’da ormanların kesilerek biyo-yakıt ve palmiye yağı üretimi yapılırken atmosfere yayılan karbon ve Sumatra kaplanlarının yok olması maliyet-kazanç hesabının dışında kalır. Çünkü tekil özel mülkiyet birimleri lojistikten, emek maliyetine kadar detaylı bir şekilde yaptıkları hesaplamalarda çevresel ve sosyal maliyetleri “dışsallaştırırlar”, bunlar maliyet-kazanç hesaplarının dışında tutulan kaynaklardır.

1) Küresel Bir Kriz ve Bunun Türkiye’de Tezahürü

Yazının ilk bölümünden anlaşılacağı üzere bu çelişki son tahlilde kapitalizmin temel çelişkisine işaret eder ve kapitalizm-emperyalizm, ekonomik ve toplumsal bir dünya sistemidir. Bu temel çelişkiden doğan çelişkilerin alabilecekleri biçimlerin farklı coğrafyalarda farklı özgüllükleri olabilir ama son tahlilde sorulması gereken soru bunun hangi üretim biçimine işaret ettiğidir. Bizde burada dünya çapında işleyen bir sistemin, bir hayli küresel bir sorununun Türkiye özgülünde nasıl bir hal aldığına odaklanacağız. Bunu yapacak olmamız meseleye dar, reformist ve şoven filtrelerden bakacağımız anlamına gelmiyor; nitekim başından itibaren belirtildiği gibi küresel iklim krizine sosyalist bir ülke tek başına cevap olamaz. **Bu “benim” veya “bizim” ülkemiz meselesi değil; bu insanlığın, türlerin ve gezegenin kurtuluşu meselesidir.** Bu durum, dünya çapındaki üretim biçiminin ve buna tekabül eden bütün ilişkilerin devrimcileştirilmesidir. Ancak aynı zamanda küresel iklim krizi gibi bir hayli evrensel bir mesele Erdoğan’ın temsil ettiği İslamcı-Türkçü faşist bir rejim veya Hindistan’da Narendra Modi ve BJP’nin temsil ettiği Hindu-faşist bir rejim ile bölgesel çeşitli özgüllükler alabilir. Örneğin yine Brezilya’da iktidar olan Bolsonaro ve rejimi aleni bir şekilde çevre krizini reddetmekte ve Amazon Ormanları da dahil Brezilya’daki coğrafyayı olabildiğince aymaz bir şekilde yağmalamaktadırlar. Dolayısıyla dosyanın bu bölümünde Türkiye sınırları içerisinde küresel iklim krizinin vuku bulmasının bazı noktalarını belirleyip, onlardan hareketle ve ileride bunun ne tarz riskler barındırdığına ve bunun toplumsal bir fay hattı olarak Türkiye’de nasıl genişleyip katmanlaştığına değinerek bu dosyayı genişletmek niyetindeyiz.

⁶ A.g.e

İklim krizinin yarattığı bütün problemlere bu dosya içinde eğilmemiz hem mümkün değildir hem de doğru olmayacaktır. Örneğin DSÖ'ye göre son 45 yılda iklim değişikliğine bağlı olarak hayvanların yaşam alanlarının da daralmasıyla birlikte 20 yeni hastalık ortaya çıkmıştır; bunlar genelde ülke çapında epidemiler olarak seyretseler de günümüzde yaşadığımız COVID-19 gibi bir pandemiye de dönüşebilirler. Burada anlatmaya çalıştığımız bu 20 yeni hastalığın epidemiyolojik incelemesini yapmayacağımız ancak bunun en temelde hangi çelişkiler aracılığıyla vuku bulduğuna ve bunun çözümüne odaklanacağımızdır. Velhasıl bu krizin Türkiye'de vuku bulmasında belirlediğimiz bazı başlıklar; su ve gıda krizi/kıtlığı, kuraklık ve buna bağlı gelişen diğer problemler, yaygın kömür madenciliği, gittikçe artan karbon emisyonları, hava ve su kirliliği, azalan biyoçeşitlilik ve türlerin yok olması, moda gibi sektörlerin Türkiye'deki üretim faaliyetlerine bağlı kirlilikler, atık birikimi ve devamlı atık yakımı, bulaşıcı hastalıklar ve afet risklerinin katlanarak artması gibi hem insanlık hem de gezegen ve diğer türler için ciddi tehditler barındıran örnekler verebiliriz. Şimdi bunları detaylandırıp problemlerin boyutlarını anlayalım.

2) Kömür: Safsatalar ve Ekolojik Bir Yıkım

Türkiye toplamda dünyadaki sera gazı emisyonlarının %1'ini oluşturmaktadır, oluşturduğu sera gazı emisyonunun 1/3'ü ise doğrudan kömürden (Türkiye'de bulunan kömürlerin ağırlıklı çoğunluğu düşük kaliteli linyit kömürüdür) gelmektedir. Kömür madenciliği işçi güvenliğinin en çok hiçe sayıldığı (işçi cinayetleri en çok kömür madenlerinde meydana gelmiştir) ⁷madencilik faaliyetlerinden biri olmasının yanında, doğaya zararı da tahmin edilenin çok daha üzerindedir. Yazımızın bu bölümünde Türkiye'de özellikle mevcut iktidarın kömür "sevdasını", uluslararası kömür üreticisi burjuvazinin kömürle ilgili safsatalarını ve kömürün doğaya verdiği zararların yanında bununla ilgili çeşitli reformist yaklaşımları ele alacağız.

Öncelikle kömür madenciliğinin yarattığı ekolojik tahribatın yanı sıra bunun toplumsal sağlık üzerindeki etkilerine göz atalım. Sağlık ve Çevre Birliği (HEAL) 2019 Türkiye raporuna göre Türkiye'de halihazırda faaliyet gösteren 28 kömür madeninin toplum sağlığına ödediği bedel; 5000 yeni doğan ölümü, 26,500 çocuğun bronşite yakalanması, 3000 erken çocuk ölümü ve hastalığa bağlı 1,4 milyon işgünü kaybıdır.⁸ Bununla beraber HEAL raporu aynı zamanda kömür madenciliğinde aktif olarak kullanılan civanın doğrudan etkileri olarak çocuklarda zeka geriliği ve ömür boyu eğitim ve başarıda gözlemlenen düşüşten bahsediyor. Rapor kömür santrallerinden kaynaklanan kirliliğin özellikle kalp hastalarını, akciğer hastalarını, akciğer kanseri olan bireyleri ancak en çok da hamile kadınları, çocukları, yaşlıları ve yoksulların sağlığını negatif etkilediğini söylüyor.

Kömür, sadece Türkiye'deki enerji üretiminde değil ancak dünya enerji üretiminde de 2021 yılına rağmen kritik bir yere sahip. Dünya enerji arzının %29'u ve küresel elektrik üretiminin %40'ı kömüre bağlı.⁹ Resme daha geniş bir perspektiften bakmak gerekirse kömür küresel olarak karbon salınımlarının %44'ünden sorumludur. Özellikle Küresel Kuzey'de yer alan gelişmiş kapitalist ülkeler fosil yakıt üretiminde (Başta kömür) kendi ülke sınırları içerisinde çeşitli sınırlamalar getirmekle beraber bir dünya sistemi olarak işleyen kapitalizm-emperyalizmin fosil yakıt bağımlılığı katlanarak devam etmektedir. Bu sınırlamaların bir sonucu ise fosil yakıtın çıkartılması ve işlenmesi süreçlerinin küreselleşen sistemde tıpkı büyük üretim süreçlerinde olduğu gibi Küresel Güneye doğru bir kayma yaşamasıdır. Kısacası gelişmiş kapitalist ülkeler üretimi kendi

⁷ Health and Enviroment Alliance (HEAL) Türkiye Raporu

⁸ A.g.e

⁹ Şahin Ü, "Kömür Raporu İklim Değişikliği, Ekonomi ve Sağlık Açısından Türkiye'nin Kömür Politikaları", *Sabancı Üniversitesi İstanbul Politikalar Merkezi*, 17 Mayıs, 2017

çıkarlarını savundukları tekelleri ile Üçüncü Dünya'ya kaydırarak gezegeni kirletmeye aynen devam etmektedirler. Bu meseleye ilişkin yenikomunizm.com yazarı İbrahim Salık'ın bir makalesinden alıntı yapalım:

“Geçtiğimiz otuz yıl içerisinde çeşitli iklim konvansiyonları ile sözde yeşil enerjiye geçilme süreci hızlandı ve karbon salınımının düşürülmesi için devletlere çağrılar yapıldı. Ancak acı hakikat geçtiğimiz 25 yılda küresel olarak kullanılan enerjinin yüzde sekseninin petrol, kömür ve doğalgazdan geliyor olmasıdır. Değişen çeşitli dinamikler yok değildir, üretimin Güney Asya'ya ve Üçüncü Dünya'ya doğru yoğunlaşması ekseninde, madenler ve fosil yakıtların üretimi de büyük ölçekli olarak bu bölgelere kaymaya başlamıştır. Örnek olması açısından kısa bir zaman dilimini inceleyelim; 1996 yılında pek çok emperyalist devletin imzaladığı Kyoto Protokolü artan sıcaklıkların yıllık 2 derecede sabit tutulmasını öngörmüştü (söylemeye gerek yok bu gerçekleşmedi) bundan bir yıl sonra 1997 yılında Amerika kömür üretiminde rekor kırarak bir milyar tonu aşkın kömür üretimi gerçekleştirdi, ancak Kyoto Protokolü, Paris İklim Antlaşması gibi çeşitli konvansiyonlara imza atan emperyalist ülkeler gibi Amerika'daki kömür üretimi de düşmeye başladı, 2018 yılına gelindiğinde üretim hacmi 700 milyon tonun altına düşmeye başlamıştı. Hatta kademeli düşüş 2021 yılına gelindiğinde Birleşik Devletler Enerji Ajansına göre 589 milyon ton olmuştu. Peki buna gıyaben örneğin Endonezya'nın kömür üretimine bakalım. Kyoto Protokolünden hemen önce Amerika'nın üretim hacminin yanına dahi yaklaşamayan 45 milyon tonluk kömür ihracı yapan Endonezya, 2018 yılına gelindiğinde kömür ihracatında Amerika'yı üçe katlayarak 472 milyon ton kömür ihraç etti. Verilere baktığımızda dikkati çeken emperyalist ülkelerde kömür üretimi azalırken, ithalatı artıyor ve Küresel Güney'de de bunu takiben kömür üretimi hız kazanıyor, ihracatı ise neredeyse üretilene denk gelecek seviyelerde. Yine aynı şekilde Kyoto Protokolünü imzalayan 84 ülkeden sadece 37'si hedeflerini gerçekleştirebilmiş (belirmekte fayda var yıllık sıcaklık artışının 2 derecede sabitlenmesi küresel iklim krizini durdurabilme şansına sahip değil) ve bunların çoğu AB ülkeleri. Temelde bu sıralanan örnekler bize içerisinde yaşadığımız bu sistemin küresel bir sistem olduğunu hatırlatmalı, eğer gezegenimizin, içerisinde yaşayan canlıların koruyucuları olacak ve iklim krizine karşı mücadele yürüteceksek burada benim ülkem anlayışının ve sistemin temel dinamiklerinin anlaşılmasının bizi yaşanılabilir bir gelecek ve yeni nesiller için bir dünya hedeflerine ulaştıramayacağı hakikattir.”¹⁰

Bu bölümün başında Türkiye'de bulunan kömürün ağırlıkla linyit kömürü olduğunu ve bunun kalitesiz bir kömür olduğunu söylemiştik. Bu durum Türkiye'de elde edilen kömürün termik santrallerde kullanılmasını gündeme getirir. Termik santraller kömürün çıkartılması sırasında ortaya çıkan karbon ve metan salınımına ek olarak pek çok ekolojik tahribata da sebebiyet vermektedir. Aslında bu bağlamda bakıldığında Türkiye'nin sera gazı emisyonunu 1990 yılından 2013 yılına kadar sadece 20 yılda %110 arttırması sürpriz değildir!¹¹ Kömürlü termik santraller, ömürleri yaklaşık 40-50 yıl arası olan ve havaya yaydıkları sayısız zararlı partikül sayesinde hava kirliliğinin başaktörlerinden biridir. Zararları bilinmesine ve toplumsal olarak bir muhalefetin (akademik çevre, liberaller, ilericiler) olduğunu söyleyebilirsek dahi, Türkiye'nin özellikle faşist rejim ile kömürde ısrarının yanı sıra, mevcut kömür santrallerinin sayısını arttırmak istemesinin de çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi -ki bu çelişkinin evrensel boyutunu tarif eder- dünya çapında kömüre ve fosil yakıtların üretimine getirilen kısıtlamalar ama kapitalist-emperyalist sistemin doymaz bir şekilde fosil yakıtlara bağımlılığıdır. İkincisi Türkiye'deki Erdoğan'ın temsil ettiği İslamcı-Türkçü faşist rejimin aleni bilim karşıtlığı ve temsil ettiği burjuvazinin madenler, hidroelektrik

¹⁰ <http://yenikomunizm.com/ekolojik-talan-madenler/>

¹¹ Şahin Ü, “Kömür Raporu İklim Değişikliği, Ekonomi ve Sağlık Açısından Türkiye'nin Kömür Politikaları”, Sabancı Üniversitesi İstanbul Politikalar Merkezi, 17 Mayıs, 2017

santralleri (HES) gibi enerji alanlarından aldıkları paydır. Ve daha önceden de belirttiğimiz üzere, en önemlisi bu sistemin kar-zarar hesabı yaparken doğayı bir girdi çıktı olarak görmemesidir!

Kömür üretimi dünya çapında büyük ölçüde sadece gelişmiş kapitalist ülkelerde kısmi bir düşüş göstermektedir; ancak bu düşüş de küresel iklim krizine bir yanıt olabilecek seviyede değildir. Bu noktada özellikle hem enerji tekelleri hem de kapitalist sınıfın farklı temsilcileri yoğun bir lobi faaliyeti yürütmekte ve kömür üretimi ve işlenmesi ile ilgili yaygın kimi safsatalara başvurumaktadırlar. Bunlardan en göze çarpanları “temiz kömür” diye bir şeyin mevcut olduğu ve karbon emisyonlarında net sıfır politikasına geçileceğidir. Öncelikle temiz kömür diye bir şey yoktur! Bu iki safsata da -net sıfır emisyon ve “temiz kömür”- Karbon Yakalama ve Depolama adlı teknolojiye dayanır. Bu teknoloji yaklaşık 30 yıldır gündemde olmasına rağmen henüz kullanıldığı büyük ölçekli tek bir termik santral bulunmuyor.¹² Buna ek olarak bu teknolojinin verimliliği de çok şüphelidir; karbon yakalama teknolojisinin çok fazla plantasyona ve suya ihtiyacı olduğu bunun da güncel iklim krizinde anlamsız ve verimsiz olduğu düşünülüyor.¹³ Bütün bunların ötesinde temiz kömür saçmalığından bahsedenler sadece çıkan atıklara odaklanıyorlar, bunların filtrelenebileceğini, dönüştürülebileceğini söylüyorlar ancak bütün bir üretim süreci boyunca toprağa, suya ve havaya verilen zararlardan katiben söz etmiyorlar.¹⁴ Kısacası bir dünya laf salatası yaparak insanları kandırmaya çalışıyorlar!

Kömür, Türkiye’nin enerji arzının ve bütün dünyaya sebebiyet olduğu emisyonların önemli bir rol oynayıcısıdır. Kömür bütün fosil yakıtlar gibi temiz bir enerji kaynağı değildir; gezegene, türlere ve toplum sağlığına ciddi ve geri dönülemez zararlar vermektedir. Kömür üretimi, kimi zaman ciddi işçi cinayetleriyle -örneğin Soma Katliamı- gündeme oturmakla beraber Türkiye/Kürdistan coğrafyasındaki çevreciler, iklim aktivistleri ve pek çok hareket için önemli bir çıkış noktasıdır ve belirli bir toplumsal fay hattının içerisinde meydana gelen önemli bir çelişkidir. Hem Türkiye/Kürdistan’da hem de dünyada devrimci komünistler hem kömür ile ilgili safsataları teşhir etmek hem de iktidara karşı savaşırken halkı dönüştürerek kömür ve bütün diğer fosil yakıtlara bağımlı olmayan bir ekonomi -sosyalist bir ekonomi- kurulabilmesi için mücadele etmekle yükümlüdürler.

3) Su ve Gıda Krizi: Milyonların Sefaleti, Kır-Kent Çelişkisinin Yoğunlaşması

Bir insanın verili anatomik koşullarda susuz geçirebileceği süre 7 gün iken, yemek yemeden halsiz bir şekilde de olsa ortalama 30 gün yaşayabilir. Su ve gıda bir insanın yaşayabilmesi için bu kadar hayati olmasına rağmen kapitalizmde su ve yeme hakkı diye bir şey yoktur. Bir markete girip yeme hakkım var

¹² <http://komurmasallari.com/>

¹³ <http://yenikomunizm.com/net-sifir-karbon-emisyonu-yeni-baslayanlar-icin-empervalist-sahtekarliklari/>

¹⁴ <http://komurmasallari.com>

diyerek gıda alamayacağınız gibi mevcut kaynak sular da çok büyük ölçüde özelleştirilmiş ve tekellerin elinde toplanmıştır. Bugün dünyada üretilen total gıda miktarı 12 milyar insanı doyurmak için yeterlikten yaklaşık üç milyar insan gıda sorunu yaşıyor ve bir buçuk milyar insan açlıkla cebelleşiyor.¹⁵ Bu basit bir şekilde dağıtım sorunu değildir, “gıdalar eşit bir şekilde dağıtılsa sorunlar ortadan kalkacak” demek yaşadığımız sistemin temel çelişkisini yani toplumsallaşmış emeğin şahsi gaspını anlamamak demektir. Bu aynı zamanda problemin bir üretim biçiminden ziyade dağıtım problemi olduğunu düşünen küçük burjuva aydınların da pozisyonudur. Peki bu temel çelişkiye dayanan sorun nasıl vuku buluyor? Gerçekten gelecekte bizleri su ve gıda krizleri bekliyor mu? Dünya tarım, kimya ve hayvancılık tekelleri küresel iklim krizini nasıl etkiliyor. Emperyalist devletler “damping” uygulamaları ile gıda piyasasını nasıl etkiliyor ve bunun sonuçları ne?

Öncelikle geriye gidelim ve kapitalizmin hakim toplumsal örgütlenme biçimi olmasına göz atalım. Bunun mümkün olabilmesi için feodal sistemdeki köylülerin tasfiyesi kritik bir rol oynamıştır. Köylülüğün ve kırsalın farklı biçimlerde tasfiyesi emeğin dışında satacak hiçbir şeyi olmayan proletaryayı ortaya çıkartan önemli faktörlerden bir tanesidir. Bugün dünya nüfusunun yaklaşık yarısı kıta topraklarının %2’sini kaplayan kentlerde yaşamaktadır. Bu beraberinde pek çok farklı çelişkiyi de getirmektedir. Türkiye’de bu gelişmelere bağlı olarak 1985 yılında kent nüfusu kır nüfusunu geride bırakmış, bütün dünyada ise 2010 itibarıyla kent nüfusu kır nüfusunu geride bırakmıştır.¹⁶

Bütün bunların altındaki itici güçlerden bir tanesi kapitalist-emperyalizmin bir hayli küreselleşmesiyle beraber gıda üretimi, tedarigi ve dağıtımının da küreselleşmesidir. Bu küreselleşme adım adım gerçekleşmiştir; bir tarih profesörü olan Chris Otter’a göre bugünün küresel gıda durumunu anlamak için sömürgecilğe bakmak gerekir. Otter, Britanya’nın çağdaş gıda sisteminin temellerini 1800’lü yılların öncesinden itibaren, muazzam küresel kaynakları kontrol altına alarak; aşırı miktarlardaki et, buğday ve şeker için uzun mesafeli tedarik zincirleri kurarak tahakkümünü sağladığını ve dönemin hayli artan işçi sınıfı için gıda tedarikini buğday ve şeker üzerine temellendirdiğini dile getirir.¹⁷ Britanya İmparatorluğu bu dönemde Güney Amerika ve Karayipler üzerindeki vahşi emek sömürsünün yanı sıra Yeni Zelanda, Avustralya ve Amerika üzerinde de monokültür (tek çeşit) üretim çiftlikleri kuruyordu. Bu vahşi emek

¹⁵ Aysu A, *Gıda Krizi: Tarım, Ekoloji ve Egemenlik*, syf. 25, Metis Yayınları

¹⁶ Lester R. Brown, “Data Highlights”, Earth Policy Institute, 2014

¹⁷ Otter C, *Diet For A Large Planet: Industrial Britain, Food Systems and World Ecology*, University of Chicago Press, 2020

sömürüsü bir yandan gıda fiyatlarının 1929 Büyük Buhranına kadar düşük seviyelerde stabilize edilmesini sağladı, aynı zamanda gelişen işçi sınıfına ucuz kalori teminiyle beraber toplumsal kimi hareketler törpülenmiş oldu. Bununla birlikte Osmanlı'da karasaban kullanımı halen yaygındı, karasabandan pulluğa geçilmesi bile 1890'ları bulmuştu. Gelişmemiş sanayisinin yanında Osmanlı İmparatorluğu tarımını geliştirebilecek dinamiklerden de bir hayli yoksundu. Buna mukabil inşa edilen Cumhuriyet'in ilk yıllarında da tarımsal teknoloji anlamında çok büyük gelişmeler yaşanmadığı gibi çok küçük topraklı ırgat köylülük çelişen çıkarlarıyla büyük ölçüde çoğunluğu oluşturunuyordu. Bu durum Cumhuriyet'in çelişkili ve tutarsız tarım politikalarıyla yansımaları bulacaktı.¹⁸

Tarımda kapitalist üretim dinamiklerinin uluslararası düzeyde egemen kılınmaya başlanması ve yoğun enerji ve kimyasal kullanımına geçilmesi II. Dünya Savaşı'ndan sonra olmuştu. Tarım temelli ekolojik tahribatta bu şekilde başlamış oldu; bir yandan çevreye yüksek seviyelerde kimyasallar yayılıp tarım fosil yakıt kullanımı temelli olurken kır yoksullarını bekleyen kent varoşları ortaya çıkmaya başladı. Bu dönemde Türkiye uluslararası gıda üretim ve tedarik zincirine entegre olurken "dışa bağımlı endüstriyel tarım modeline" geçiş yapıldı; bu salt anlamda bir seçimden ziyade küreselleşen bir sistemin içerisindeki kapitalist sınıflar için bir zorunluluktur. Yoğun mekanizasyon köylüleri kentlere doğru itti.

Hayli küreselleşen kapitalist-emperyalizm 1970'ler ve 1980'ler ile beraber gıda üretimi, tedariki ve dağıtımında yeni bir döneme girdi. Yoğun tekelleşmenin çok ağır bütün dünya genelinde yaşanmadığı sektör hızlı bir şekilde çıkartılan Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası (WB) ve Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Antlaşması (GATT) ile beraber özellikle devletler eliyle sağlanan sübvansiyonları engellemeye ve tedarik zincirleri ile beraber bütün tarım üretim süreçlerini serbest piyasaya entegre etmeye başladılar. **Bu süreçte özellikle büyük emperyalist güçler ve gelişmiş kapitalist ülkeler ellerindeki stok fazlalarını piyasaya sürerek "damping" yaparak küresel piyasalarda fiyatları düşük belirlediler. Özellikle "gelişmekte olan ülkelerin" çiftçileri bu "rekabete" dayanamadı, piyasada kontrol 2000'li yıllara gelindiğinde küresel gıda tekellerindeydi. Küçük çiftçilerin büyük çoğunluğu tasfiye olurken bir kısmı da sözleşmeli olarak tekellere taşeron olmaya başladılar.** Bu süreçte yaşanan piyasanın olmazsa olmazı fiyat artışları küresel gıda krizini tetiklemeye başladı; üretimin tüketimden fazla olduğu dünyada FAO'nun verilerine göre 2015 itibarıyla 795 milyon kişi açlık sınırının da altında yaşıyor. Peki ilk başta dampingler ile şişirilen piyasada gıda fiyatları bu denli düşüken ne oldu da fiyatlar arttı. Aysu (2020) bu noktada birden fazla faktörün etkili olduğunu belirtiyor; ilk sırayı iklimsel felaketler ve kuraklıklara ayırıyor (eskiden Türkiye'de 10-20 yıl aralığında yaşanan kuraklıklar bugün 5-6 yılda bir yaşanıyor), tarımsal ürün stoku sisteminin kaldırılması (piyasaya egemen olan gıda ve tarım tekelleri özellikle Üçüncü Dünya ve gelişmekte olan ülkelerin gıda stoku yapmasına müsaade etmiyor, uluslararası kuruluşlar ile yaptırımlar getiriliyor), tarımın tekelleşmesi, gıda tüketim alışkanlıklarının değişmesi (hibrit tohumlar, GDO ve hazır gıda), gıda üzerinde finansal spekülasyon, tarımsal ürünlerin bitkisel yakıt amaçlı kullanılması ve ekolojik tahribat.

Özellikle işin ekolojik tahribat boyutuna bakalım: On gıda ve içecek tekeli; Associated British Foods, Coca-Cola, Danone, General Mills, Kellogg, Mars, Mondelez International, Nestle, PepsiCo ve Unilever'in atmosfere yaydığı toplam sera gazı miktarı 263,7 milyon tondur! Bu rakam Oxfam'ın raporunda belirttiğine göre Finlandiya, İsveç, Danimarka ve Norveç'in yayılım birleşiminden fazla. Geçtiğimiz yılın sonuna kadar çeşitli iklim konvansiyonları uyarınca bu şirketlerin sera gazı salınımlarını 80 milyon ton düşürmesi

¹⁸ Aysu A, *Gıda Krizi: Tarım, Ekoloji ve Egemenlik*, Metis Yayınları

gerekiyordu. Düşürülmesi gereken bu miktar Los Angeles, Pekin, Londra ve New York'taki bütün arabaların trafikten çekilmesiyle eşdeğer.¹⁹ Bu rakamın düşüp düşmediğini söylemeye gerek var mı?

Söz konusu suya gelince işler biraz da değişiyor. Su gaspının boyutu henüz toprak gaspı kadar yüksek seviyelerde değil. Örneğin Myanmar'ın %5'i palm yağı üretimine ayrılmış durumda. Dünyadaki su da doğrudan kitlelerin kontrolünde değil ancak ortalama olarak dünyadaki içme suyu kaynaklarının %90'ı devletlerin kontrolünde. (Burada hızlıca belirtmekte fayda var. Devletin kontrolünde olması suyun kitlelerin "hizmetinde" veya onlara ait olduğu anlamına gelmez; devlet bir sınıfın diğer sınıflar üzerindeki baskı aygıtıdır. Dünyada şu an insanlığın temel çıkarlarına hizmet eden sosyalist bir rejim bulunmamaktadır.) İçme sularının %5'i ise ulusötesi şirketlerin kontrolündedir. Bu rakam az önce bahsettiğimiz tarımın ve gıdanın tekelleşmesinin yanında belki düşük gözükmekle beraber buradaki karlılık miktarı ulusötesi şirketlerin ağızlarında salyalar bırakmaktadır. Dünya Bankası 2005 raporunda ilerleyen yıllarda su üzerinden sağlanacak ticari hacmin bir trilyon doları bulacağını belirtmektedir.

Mevcut gıda krizi ve su kriziyle birlikte bu toplumsal fay hattı üzerinde farklı çelişkiler ve beraberinde kır-kent çelişkisi keskinleşmekte ve birçoğu kendiliğinden doğan geniş mücadele alanları oluşmaktadır. Örneğin geçtiğimiz yıl, Hindistan 250 milyon kişilik devasa bir çiftçi grevi ile tarihin en büyük grevine sahne olmuştur. Dünyanın dört bir tarafında geniş bir cephede yaygınlaşan bu eylemler devrimci komünistlerin dikkatle incelemesi ve harekete geçmesi gereken mücadele alanlarıdır. Bir yandan en geniş biçimiyle burada mücadele yürüten kitlelerle bir araya gelinebilmeli ancak buna mukabil sorunun kaynağının bu sistem olduğu teşhir edilmeli ve kitleler yeni komünizm temelli devrim hareketinin bir parçası haline getirilmelidir.

4) Avrupa Emperyalizminin Çöplüğü: Türkiye

Greenpeace'in bir araştırması İngiltere'de insanların "çevreci bir eylem olarak" büyük bir itinayla ayrıştırdıkları ve geri dönüşüm kutularına attıkları plastiklerin Adana'da yakıldığını veya çevreye gelişigüzel atıldıklarını ortaya koydu. Türkiye'ye günlük yaklaşık 213 kamyon dolusu plastik atık geliyor. "Sürdürülebilirlik uzmanları" ve iktisatçılar bu plastik atıklara çöp muamelesi yapılmaması gerektiğini, atıkların ekonomik değerinin çok yüksek olduğunu söylüyorlar. Marx'ın deyimiyle "Musa'sı da peygamberi de birikim olan sermaye" her zamanki gibi gezegeni, türleri ve toplum sağlığını hiçe sayıyor, açıkçası bunu da yapmak zorunda yoksa genişleyemez ve pazarın içerisinde yok olur. Bu bölümün ele alacağı konular ise gelen bu atıklarla beraber özellikle "yeşili" oynayan Avrupa emperyalizminin ikiyüzlülüğü ve bununla beraber ekolojik tahribatın boyutlarının bu denli yüksek olduğu plastik atıklar meselesidir.

Genel olarak denizlere ve doğaya karışan plastik atıklar şu ya da bu ülkeye özgü bir fenomen değildir; bir bütün olarak bu sistemin işleyişinin küresel olduğu gibi yarattığı sorunlarda şu ya da bu özgülüklerle beraber küreseldir. Dünyada her yıl 8 milyon ton plastik atık denizlere atılıyor. Türkiye ise dünyada denizlere karışan plastikte altıncı kaynak ülke konumundadır.²⁰ İktisatçılar ve "sürdürülebilirlik uzmanları" için pek değerli olan bu atıkların problemlerine bakalım ve onların meseleye neden böyle baktıklarını masaya yatıralım.

Meseleye neden böyle bakıyorlar sorusunun cevabına başlayabilmek için iktisatçıların değişim değerini ölçen ama kullanım değerlerini dışlayan çarpık düşün dünyası makul bir örnektir. Örneğin neoklasik

¹⁹ A.g.e

²⁰ Atık Analizi Raporu, WWF, 2020

iktisatçıların ölçümleri ulusal gelir hesabının dışında doğayı ve insanlığı kapsayan bir sistem olarak üretim kavrayışından bir eser bulundurmaz.²¹

Örneğin *Stern Review*'ı ele alalım. *Stern Review* adını eski Dünya Bankası baş ekonomisti olan Daniel Stern'dan alan 2007 tarihli ana akım küresel ısınma ekonomisi çalışmasıdır. *Stern Review*'ın temel önerisi sıcaklık artışlarını 3 dereceyi aşmayacak biçimde sabitlemektir, kitabın önerisi bu noktada atmosfere CO₂ oranının 550ppm'de sabitlenmesidir (yol ayrımı yani varoluşsal kriz 450ppm ile başlamaktadır). *Stern Review*'a göre sera gazı emisyonları 2035 yılında 550ppm noktasına yani 3 derecelik ısınmaya gelecek ve takip eden yıllarda seviye 750ppm yani 4,3 derece sıcaklık artışına doğru ilerleyecektir. Bu 2100 yılında 7 dereceye varan sıcaklık artışı anlamına gelmektedir. Peki genel olarak bütün anaakım iklim bilimciler sıcaklıkların 2 derecede yani 450ppm de sabitlenmesini, NASA Goddard Enstitüsünden James Hansen ise 350ppm'yi geçilmemesi çağrısında bulunurken *Stern Review* neden bunu yapmaz?

"*Stern Review* gayet açıktır; sorunun bu şekilde radikal bir çözümüne asla gidilmemelidir. Atmosferdeki CO₂ oranının mevcut seviyelerde tutulmasının ya da daha aşağılara çekilmesinin dünya ekonomisine maliyeti çok büyük olacaktır ve kapitalizmi istikrarsızlaştıracaktır. "Hızlı emisyon indirimleri öneren yollar" deniyor, "iktisadi açıdan işlevsizdir"."²²

"İktisadi açıdan işlevsizdir." Dünyadaki türlerin yarı yarıya yok olma riskine girmesi, kuraklıklar ve çevresel felaketlerle milyonların yerlerinden edilmesi, salgın hastalıklar ve ölecek olan milyonlarca insan, kıtlıklar ve su krizleri değil ama iktisadi olanın işlevli hal getirilmesi; kapitalizmin altında "işlevsel olan iktisat" ise devamlı olarak büyüyendir. Kapitalizm sınırsız gelişmeyi ister; dar kafalı neoklasik iktisatçılar ve "sürdürülebilirlik" uzmanları bütün bu ağır sıkıntıları tali görürler. Bu belirli bir düşünüş biçimine tekabül etmektedir. Mao Zedong'un da belirttiği üzere her düşünüş biçimi istisnasız belirli bir sınıfa tekabül eder. Dar kafalılarımızın düşünüş biçimi ise apaçık bir şekilde burjuvazinin düşünüş biçimidir; yani **dünyada bir milyar insanın açlık sınırında yaşamasını bir "ilerleme" olarak gören sınıfın düşünüş biçimidir!** *Stern Review* şüphesiz sadece bir örnektir ve anaakım iktisatçılarla iklim bilimcilerin gelecek tahminleri yaparken düşündükleri her zaman bu sistemin sınırlarıdır. Bu akıld tutulması gereken bir durumdur.

Şimdi atıklarla ilgili dar kafalılarımızın ikincil problem ya da problem olarak dahi görmedikleri sıkıntılardan bahsedelim. Atıklar ama özellikle de plastik atıklar, şu an küresel iklim krizinin kritik konularından biridir ve bu mesele gelecekte kendini çok daha akut bir şekilde dayatacaktır. **Nitekim 2050 yılına gelindiğinde okyanuslarda balıktan çok plastik atık olacağı düşünülüyor ve şu an dünya üzerindeki atıkların %85'ini**

²¹ Foster B. J, *Marksist Ekoloji*, çev. Barış Baysal, Kalkedon Yayınları, 2012

²² A.g.e

plastik atıklar oluşturuyor.²³ AB'nin çöplerinin 1/3'ü, İngiltere'ninkilerin %40'ı Türkiye'ye geliyor. Gelen atıklardan para alınıyor (bu yıl yaklaşık olarak 13 milyar Euro) ve daha sonra katı atık yakma ve çimento fabrikalarında bu atıklar yakılıyor. Bu yanma sürecinde furan ve dioksiz gibi atıklar ortaya çıkıyor; tarımsal alanlar, sular ve insanlar zehirleniyor. *The Guardian*'ın yaptığı habere göre İngiltere'den Türkiye'ye giden atıkların %1'i geri dönüştürülüyor kalanları yakılıyor. Bu süreç büyük bir ekolojik tahribat yaratırken aynı zamanda atmosfere salınan emisyon seviyesini de yükseltiyor. Emperyalist ülkeler Türkiye'den önce Çin ve Malezya'ya "postaladıkları" çöplerinin bu koşullarda "geri dönüştürüldüğünü" bilerek her yıl yüksek oranlarda atıklarını geri dönüştürdüklerini söylemekten itina etmiyorlar. Bir yandan iklim konvansiyonlarına imza atıp kendi ülkelerinde aldıkları önlemleri burjuva demokrasisinin kazanımları olarak pazarlarken dünyayı son sürat ısıtmaya devam ederek türleri, gezegeni ve insanları mahşeri bir geleceğe sürüklüyorlar. Tabii ki ne Türkiye ne de başka bir ülke, ne AB emperyalizminin ne de başka bir emperyalizmin çöplüğü olmamalıdır. Ancak mesele "Türkiye'nin bağımsızlığı" veya kapitalist-emperyalist pastadan aldığı pay ile "uluslararası kredibilitesi" meselesi değildir, mesele hiçbir ülkenin emperyalizmin çöplüğü olmaması, emperyalizmin var olmaması ve devrim meselesidir!

5) Tüketmek İçin Üretmek: Moda Sektörü ve Küresel İklim Krizi

Moda endüstrisi küresel pazarda 1.3 trilyon dolarla çok ciddi bir yer işgal ediyor. Bununla beraber moda endüstrisi petrolden sonra dünyayı en çok kirleten sektördür. Küresel olarak tekstil üretimi 1.2 milyar ton sera gazı salıyor.²⁴ Bir hayli küreselleşen kapitalist-emperyalizmde hızlı tüketime hızlı üretim eşlik ediyor; 2013 yılında Bangladeş'te 1000'i aşkın işçinin ölümüyle sonuçlanan çöken fabrika bir hazır giyim fabrikasıydı. Yaklaşık olarak bir fast-fashion (hazır moda veya hızlı moda) şirketi bir yılda 500 milyon kıyafet satıyor. Bu sadece bir şirket... Bununla beraber yıllık üretilen 150 milyar tekstil ürünün %10'u çöpe gidiyor. Bütün üretim sürecinde toplamda salınan sera gazı uluslararası uçuşlardan daha fazla, kadınlar ve çocuklar korkunç bir şekilde merdiven altı atölyelerde sömürülüyor, istismar ediliyor ve muazzam bir israf ve atık oluşumu kendini gösteriyor. Türkiye de, bu kirli sektörün önemli bir tedarik zinciri olarak küresel sistemde yerini almış durumda.

Tekstil üretimindeki tedarik zincirlerinde başı çeken ülkeler genellikle emeğin vahşi sömürsünün olduğu Bangladeş, Vietnam, Endonezya gibi Küresel Güney ülkeleridir. Örneğin Bangladeş'te bu sektörde çalıştırılan bir emekçi aylık 185 TL alıyor, bu rakam Bangladeş'te hayatta kalabilmek için yeterli oranın ¼'ünü oluşturuyor. Ancak Türkiye, Küresel Güney'deki pek çok Asya ülkesini geride bırakarak moda sektörünün beşinci büyük tedarikçisidir. Türkiye'de 450.000 emekçi tekstil ürünlerinin manüfaktüründe,

²³ <https://tr.euronews.com/2019/01/24/avrupa-plastik-atiklarla-nasil-mucadele-ediyor-turkiye-ne-yapiyor>

²⁴ <https://www.turkiyeevreagi.com/index.php/2020/05/02/moda-dunyasinin-kirli-yuzu/>

500.000 emekçi giyim ürünlerinin manüfaktüründe, 65.000 emekçi ise deri ve ayakkabı manüfaktüründe çalıştırılıyor.²⁵ Bu rakamlar yaklaşık rakamlar olmakla beraber geçtiğimiz yıllarda, Türkiye’de faaliyet yürüten *H&M* ve *NorthFace* gibi tekellerin tedarik zincirlerinde Suriyeli çocuk işçileri çalıştırdıkları ifşa edilmişti. Türkiye’deki devasa hızlı moda endüstrisi tedarik zincirlerindeki kadınların ve mültecilerin emeklerinin vahşice sömürülmesinin üzerinden şekilleniyor.²⁶ Türkiye tedarik zincirlerinin yoğunlaştığı bir ülke olmasının yanı sıra tekstil endüstrisi için her ne kadar düşüşler yaşasa da kritik önemde olan pamuk ve iplik gibi hammaddeler için de önemli bir pazar.

Bir hayli küreselleşen kapitalizm-emperyalizm sistemi, üretimin ve tedarik zincirlerinin yoğun bir şekilde Küresel Güney’e yoğunlaşması ve tüketimin ağırlıklı olarak Küresel Kuzey’de yoğunlaşması ile sonuçlandı. Vahşi emek sömürüsü ile ter atölyelerinde akıldışı bir yabancılaşma süreci sonucu ile üretilen metalar gelişmiş kapitalist ülkelerin pazarlarında yer almaya başladı. Tekstil sektörü bunun en gözle görülür örneklerinden bir tanesini oluşturuyor. Bir yandan süper sömürüye dayanırken korkunç oranlarda sera gazı emisyonuna neden oluyor, ekolojik tahribatı tetikliyor ve kısır bir döngü içerisinde çöp yığınları oluşturuyor. Türkiye’de içerisinde bulunduğu kapitalist-emperyalist dünya sisteminin içerisinde önemli tedarik zincirlerine sacayağı olurken küresel iklim krizini harlamaya devam ediyor. Süper-sömürü ve verili bir ülkenin küresel iklim krizine katkısı önemli olsa da son tahlilde mesele şu ya da bu ülkeden ziyade verili problemin yani bu iklim krizinin, küresel çapta işleyen kapitalist-emperyalist sisteme göbekten bağlı oluşu ve bu sistem alaşağı edilmedikçe sermayenin fütursuzca ülkeden ülkeye geçişlerini sürdüreceği gerçeği kendisini akut bir şekilde göstermektedir.

6) Türleri Düşünmek: Türkiye’de Yok Olan Türler ve Biyoçeşitlilik

Gezegimizdeki hayatın genişliği ve bunun biyolojik çeşitliliğine kısaca biyoçeşitlilik denir. Dünyada çöller, yağmur ormanları ve mercan resifleri gibi çok farklı ekosistemler bulunuyor ve bizler bu ekosistemlerin içerisinde dünyayı muazzam bir bitki, hayvan ve mikroorganizma çeşitliliğiyle paylaşıyoruz; ve bütün bunlar biyoçeşitliliği oluşturuyorlar. Gezegimizde insanlar tarafından tüketilen gıdaların %75’i sadece 12 bitki çeşidinden gelirken, dünya popülasyonunun tükettiği hayvansal gıdaların %90’ı 15 türden geliyor; çarpıcı hakikat ise bu 27 türün için arka bahçesinde bilmediğimiz yüz binlerce tür olmadan yaşayamayacak olmaları. Örneğin Avrupa Birliği sınırları içerisinde yetişen 264 mahsulün %80’i polenleşme için böceklerle ihtiyaç duyuyor.²⁷ Biyoçeşitlilik insanların sağlığı için de kritik öneme sahip, insanlık tarihinde gerçekleşen pek çok tıbbi keşif; bitkilerin, hayvanların ve mantarların incelenmesine dayanırken özellikle dünyada bilinen türlerin yarısına ev sahipliği yapan yağmur ormanları anti-kanserojen bitkilerin %70’ine ev sahipliği yapıyor, astım ilaçları için kullanılan theopylline kakao ağaçlarından gelmektedir; yani biyoçeşitlilik güncel tıp için hayati bir rol oynamakla kalmıyor, aynı zamanda ne zaman bir tür yok olsa veya ne zaman genetik çeşitlilik bozulsun insanlık potansiyel bir aşından veya ilaçtan bir adım daha uzak kalıyor. Biyoçeşitliliğin korunması ekosistemlerin fonksiyonu açısından da önemlidir; ekosistemlerin fonksiyonel çalışmaları gezegen ölçeğinde havayı ve suyu temizliyor, ürün yetiştirmek ve süregiden döngüyü devam ettirmek için sağlıklı topraklar sağlıyor. Ancak her şeyin ötesinde biyoçeşitliliği zarar görmemiş bırakmak doğal evrimsel

²⁵ <https://fashionunited.com/statistics/turkey/>

²⁶ <https://www.theguardian.com/sustainable-business/2016/jan/29/hidden-child-labour-syrian-refugees-turkey-supplying-europe-fast-fashion>

²⁷ Veriler ve biyoçeşitlilik için daha derin bir tartışma için bkz. : <https://www.treehugger.com/why-biodiversity-big-deal->

süreçlerin devamlılığı demek, ki bu insan yaşamının sonluluğunun yanında üzerimize düşen en büyük görev olarak ağırlığını hissettiriyor.²⁸

Olaylara sadece insan türünün çıkarları perspektifinde bakmamak, bunu evrimsel süreçlerin devamlılığı olarak görmek ve buna ek olarak insan ırkının gezegendeki “hakim” konumuyla türler ve ekoloji üzerinde yarattığı tahribata karşı olabilmek ve mücadele yürütmek önem taşıyor. Bu anlamda bakıldığında Türkiye’de de durum pek farklı değil. Türkiye/Kürdistan coğrafyası bulunduğu konumdan mütevellit zengin bir sulak, taze su ve karasal biyoçeşitliliğine sahip. Bu coğrafya pek çok endemik (oraya özgü ve sadece orada bulunan) türe de ev sahipliği yapıyor. Örneğin bu coğrafyadaki 9000 damarlı bitki türünün 1/3’ü endemiktir. Yalnızca Anadolu’da yüksek endemik oranlarda 17.600 böcek türü bulunurken, 8 tanesi endemik olmakla beraber 168 memeli hayvan türüne de ev sahipliği yapıyor. Bu tür ve biyoçeşitlilik zenginliği ise küresel iklim krizinden ötürü büyük bir tehdit altındadır.

Türkiye’de hem çeşitli bitki hem de hayvan ve omurgasız türleri büyük bir tehdit altındayken kimisinin nesli çoktan tükenmiştir. Örneğin Gökçe balığı olarak bilinen *Alburnus akili*, Beyşehir Gölüne özgü endemik bir türken 1998 yılında aşırı avlanma sonucu nesli tükenmiştir. Anadolu parsı, 2020 yılında Şırnak’ta gözlemlenmekle beraber bilimsel çevrelerde neslinin tükendiği belirtilmektedir; bu tür de aşırı avlanmanın ve yaşam alanlarının yok edilmesinin kurbanıdır. Bir başka çarpıcı örnek, her bireyin kendine özgü asimetrik çizgileri bulunan Saz Kedisidir; avlanma, aşırı kimyasal kullanımı ve yaban hayatının darbe alması sonucu yaşam alanları ve av kaynakları tahrip edilen bu tür ciddi anlamda yok olma tehdidiyle karşı karşıyadır. Kapitalizm altında örgütlenen bir toplumdaki baskın düşünüş biçimleri; zengin kültürel ve biyoçeşitliliğin öneminin kavranmasının ve insanın bilimsel süreç ile öğrenerek bütün bunlardan huşu duyabilmesini engelliyor.

7) Reformist Hayaller: Bazı Çıkma Sokaklar Üzerine

Şimdiye kadar küresel iklim krizinin temel nedenlerini ve kimi kritik sonuçlarını ortaya koyduk ve bunları inceledik. Şüphesiz ki küresel çaplı bu krizin pek çok farklı etki alanı bulunuyor ve bütün bunların her biri ayrı dosya konuları olarak incelenmeyi hak ediyor. Bununla beraber, mevcut çalışmamızın sınırlılıklarına rağmen konunun temelini irdelediğini bir kez daha hatırlatmakta fayda var. Neden ve sonuçlar üzerinde durduktan sonra çözüm bölümüne geçmeden önce meseleyi farklı boyutlarıyla incelemiş ve öyle ya da böyle toplumsal olarak konu üzerinde ağırlığı ve etki alanı olan kimi çevrelerin “çözüm” önerilerine de bakmakta, bunları inceleyip analiz etmekte ve bunların neden son tahlilde insanlığın, gezegenin ve türlerin

²⁸ <http://yenikomunizm.com/ekolojik-talan-avcilik>

kurtuluşuna hizmet etmediğini incelemekte fayda var. İlericilerin, iklim aktivistlerinin ve çevrecilerin bu alandaki çalışmaları değerlidir; çalışmalarının yanı sıra farklı çözüm önerileri de getirmişlerdir. **Ancak bu çözüm önerileri burjuva hakkının dar ufkuna takılıp kalmakta, sistemin doğasını ve temel işleyişini ıskalamakta, kimi zaman kısık sesle de olsa gelen “devrim” talepleri, aslında çeşitli reformist hezeyanlardan ibaret kalmaktadır.** Şimdi bunları biraz inceleyelim.

8) Thoreau ve Derin Ekoloji

“Çevreciliğin” modern tarihi aslında pek de gerilere gitmez, bunun temelinde Sanayi Devrimi yatmaktadır. 19. yüzyıl sonları ile birlikte ve 20. yüzyıl ortalarına kadar olan süreç genellikle çevre hareketinin birinci dalgası olarak kabul edilir. Bu kuşakta en göze çarpan isim Henry David Thoreau’dur. Thoreau, 1845 yılında Walden Gölünün kıyısında çiftçilik yapıp doğayı gözlemlemiştir. Yazdığı *Walden veya Ormanda Yaşam* eseri birazdan değineceğimiz Derin Ekolojistlere entelektüel zemini hazırladı. Thoreau, doğayı büyük ölçüde mistisize ederek onu maneviyatın doğrudan tezahürü gibi algılamaktan geri kalmadı bu anlamıyla Thoreau’nun aşkın ve mistik düşünceleri modern epistemolojiyle doğrudan tezatlık barındırır. Bugün, kendilerini Derin Ekolojistler (Deep Ecologists) olarak adlandıran çevrecilerin entelektüel anlamda öne çıkanlarından birisi filozof Arne Naess’tir. Naess, George Simmons’un *Derin Ekoloji Antolojisi*’nde akımı 8 maddede özetler; temelde öne çıkan şey nüfusun azaltılması gerekliliği ve doğadaki bütün yaşamın (insan ve insandışı) gelişmesinin asli önem taşıdığıdır. Bu düşünceler günümüzde “radikal” olarak tanımlanan pek çok çevre hareketine ilham kaynağı olması itibarıyla bilinmesi önemlidir. Bunlardan bazıları arasında Sea Shepherd, Friends of the Earth (Dünyanın Dostları) ve Earth First! (Önce Dünya!) yer almaktadır. Derin ekolojistler çevre krizinin temelini insan ve doğa arasında bir düalizm yaratılmasında olduğunu düşünürler ve çözüm olarak insanmerkezli düşünceden doğamerkezli düşünceye geçişi savunurlar.²⁹ Derin ekolojistlerin kimi nüfus konusunda zalim ve bilim karşıtı görüşleri savunsalar da, hareketin felsefi önderi Naess insanların “yaşamsal” çıkarlarını savunarak insan ve bir virüs arasındaki çıkar çatışmasını bertaraf ederek aslında felsefi anlamda da kendisiyle çelişir. Bununla beraber derin ekolojinin tartışmaya açtığı konular popüler kültürde de apokaliptik gelecek öngörülerinde kendisini gösterir; bunlar genellikle insan nüfusunun fazla artışı (Raymond Lotta burada acı bir ironiyle kastedilenin “doğum kontrolü yapmayı başaramayan Küresel Güney” mi olduğunu sorar) ve insanın teknoloji ile ekolojiyi tahrip etmesini öne çıkartırlarken bir tür olarak insanı kendinden bencil ve “kötü” olarak damgalarlar, sorunun sistemik kökenlerinin incelenmesi hasıraltı edilir. Bunun iyi örneklerinden birisi *Planet of The Humans* belgeselidir. Michael Moore ve Jeff Gibbs imzalı belgeseli yenilenebilir enerjinin aslında bahsedildiği kadar verimli olmadığı hakikatine değindikten sonra kapitalist-emperyalist sistemin fosil yakıt açmazını kancadan indirip

²⁹ Greg Garrard, ekoeleştiri ve hayvan çalışmaları üzerine çalışan bir akademisyendir. Kendisinin Türkçe baskısı yapılmış olan kitabı *Ekoeleştiri: Ekoloji ve Çevre Üzerine Kültürel Tartışmalar*, Kolektif Kitap tarafından basılmıştır. Garrard bu noktada Derin Ekoloji ve Yüzeysel Ekoloji arasındaki ayrışım noktalarını inceler. Heideggerci ekoloji gibi ve pastoral özlem gibi daha derinlikli konulara girerken “insan” kavramını tekrar tartışmaya açması, insan-türler-doğa arasındaki ilişkilerin farklı okumalarının yapılabileceği ve yapılması gerektiği gibi vurgular ve gözlemler yapması bakımından çeşitli pozitif unsurlar barındırmaktadır. Ancak bununla beraber, Garrard ve ekoeleştirin de ciddi kısıtlılıkları bulunur. İzlenilen metodoloji yeri geldiğinde bilimi soyutlamaktan çekinmez, zaman zaman bilim karşıtı pozisyonlar alır, postmodernizmin ekolojik versiyonu post-denge ekolojisini (bazen eleştirerek) savunur. Kitabın bir bölümünde Garrard, Mao’nun kır politikalarını “soykırımsal” olarak nitelendirir ancak bununla ilgili bir kaynak gösterme ihtiyacı dahi hissetmez, açıkçası ilerici bir insan olan Garrard gibi bir akademisyen için bu ucuz bir anti-komünizm olmasının yanı sıra en hafif tabirle entelektüel ve akademik sorumsuzluk örneğidir. Özellikle bu gibi indirgemeci kofluklarına rağmen farklı tartışma alanları açması açısından ekoeleştiri tartışılmayı hakkeden bir alan gibi durmaktadır. Bkz. Garrard (2016)

bütün suçu “entrikacı” şirketlere ve fazla insan nüfusuna bağlayarak kinik ve indirgemeci bir tartışma ortamı yaratıyor.³⁰

Yukarıda bahsi geçen düşünüş biçimleri ve “stratejiler” birbirlerinden farklılık göstermeleriyle beraber son tahlilde bu sistemin sınırları içerisinde takılıp kalırlar, sır perdesi aralandığında sistemin çelişkileri ve işleyişinin bilimsel analizinden ve gerçekten radikal bir çözümden çok uzaklarda kinik küçük burjuva düşünceleri, aşkın bir idealizm ve bol bol metafiziğin bayat çorbasıyla karşılaşırız.

9) Yeşil Yeni Düzen (Green New Deal) ve Reformizmin Veçheleri

Yeşil Yeni Anlaşma (YYD), adını Amerika’da Demokrat Parti’nin içerisinde “sol” kanat olan Alexandra Occasio Cortez (AOC) tarafından Kongre’ye sunulmuş bir öneriden alır. Kendisinin içeriğine bakmadan önce her ne kadar AOC tarafından oluşturulmuş olsa da, bu Plan’ın özellikle “sol” ve “radikal” görünümlü yapılarda ciddi bir çekim merkezi haline gelmiş olduğunu söylemekte yarar var. ABD Başkanlık yarışında Bernie Sanders, İngiltere’de İşçi Partisi ile Jeremy Corbyn, pek çok ülkenin Yeşil Partisi ve Noam Chomsky’nin de içerisinde bulunduğu İlerici Enternasyonal (Progressive International) adlı oluşum “iklim krizini çözerken işsizlik ve sosyal problemlere de çare bulan” bu planı benimsemiş gözükmektedir. Öte yandan, artık bu plan sadece radikal görünümlü reformistlerin değil, burjuva liberallerin de dikkatini çekmiş durumdadır. Örneğin 2019 yılında Avrupa Komisyonu, Avrupa Yeşil Düzen Belgesini kabul etmiştir. İlk etapta “sistemi değiştirmeden sistemi değiştirdiği (!)” için bu planlama pek çok çevreciye ve ilericiye tatlı gözükmektedir. İşin aslı, Yeşil Yeni Düzen planının Kyoto ve Paris İklim Konvansiyonları kadar yetersiz olması ve bunu yaparken ilericileri reformizmin girdabına çekmesidir.

Öncelikli olarak Yeşil Yeni Düzen verili emperyalist imtiyazların sürdürülmesinde herhangi bir beis görmez. AOC tarafından Kongreye sunulan belgede “Birleşik Devletlerin enerji ihtiyacının %100’ünün temiz, yenilenebilir ve sıfır emisyon enerjiden sağlanması” ve “enerji verimliliği yüksek ‘akıllı’ enerjiyi ve elektriği makul fiyatlarla temin etmekten” söz edilir. “Birleşik Devletlerin enerji ihtiyacının %100’ü.” Yani aslına bakacak olursanız, YYD, Amerika’nın verili enerji üretimi ve tüketimini benimsemektedir. Emperyalizmin imtiyazlarının ve asalakça yaşayabilme şansının dünyada milyonlarca kişinin sömürülmesi ve ekolojinin tahrip edilmesine bağlı olduğunu görmez veyahut daha da kötüsü, bunda herhangi bir beis görmez! Nitekim Amerika’nın en büyük perakende devi Walmart’ın meşhur “Walmart fiyatları” Çin’den, Bangladeş’e ve Orta Amerika’ya kadar uzanan tedarik zincirlerinin aşırı sömürsünden gelir. Üstüne üstlük Amerika’nın ülke dışarısında yarattığı toplam karbon kirliliği ülke içerisindekinden %14 daha fazladır. YYD

³⁰ Bkz. Raymond Lotta’nın bu belgesel ile ilgili yazdığı eleştiri yazısı: <http://yenikomunizm.com/planet-of-the-humans-belgeseli-uzerine/>

bu noktada teratölyelerine, endüstrileşmiş tarıma ve bunun lojistik işlemlerine değinme ihtiyacı hissetmez. Emperyalizm kapanının dışına çıkılamayan bu reformist masalda aynı anda her şeye -yani emperyalizmin refahına ve hükümet tarafından desteklenen yeşil enerjiyle sürdürülebilirliğe- sahip olabilirsiniz. Bu masal, bir çözüm değildir; küresel iklim krizini yaratan sistemin güçlendirilmesi çalışmasıdır.

Yeşil Yeni Düzen aynı zamanda geçtiğimiz bölümlerde tartıştığımız “net sıfır emisyon” safsatasına da başvurur. Bu aynı zamanda devasa petrol ve enerji tekellerine daha fazla üretmeleri ve üstüne bunu yaparken kitleleri “greenwashing” ile kandırmaları için “yeşil” ışık yakmaktır!

Yeşil Yeni Düzen savunucuları (çok nadir istisnalar dahil) ordu meselesine değinmemeyi tercih ederler. Örneğin dünya çapındaki 800 askeri üssü, devasa savaş filosu ve tank ordularıyla ABD emperyalizminin ordusu dünyanın en büyük kurumsallaşmış petrol tüketicisidir. Kim bilir belki de amaçları emperyalist zulüm makinesini de “yeşilleştirmek”!

Bununla beraber, gerek Avrupa Komisyonunun planı gerek de AOC’nin Yeşil Yeni Düzeni diğer ülkelere “önderlik” ederek “yardım” edeceğini söylemektedir. İlk bakışta pozitif gözükse de bu aslında “Amerika’yı Yeniden Muhteşem Yapmak (MAGA)” sloganının yeşil-şovenist bir versiyonudur. Nasıl mı? Dosyamızın gıda krizi bölümünde gıda egemenliğindeki ikinci dalgadan bahsederken sözde “yeşil devrimden” bahsetmiştik. Yeşil devrimi ile emperyalistler hibrit (melez) tohumlar, pestisitler (zararlı bir tarım kimyasalı) ve altyapı yatırımları ile beraber yoksul ülkelere “yardım” edeceklerdi. Ancak aslında esas mesele bu “kestirme teknolojilerin” ve “yardımların” kara hizmet etmesiydi. Emperyalizm bu teknolojileri kullanarak eşi benzeri görülmemiş bir gıda bağımlılığı yarattı; bunu yaparken geri ödemeli yardımlar, yenileme çalışmaları, entelektüel mülkiyet hakları vb. araçları kullandı. Gıda üretimi küreselleşirken tekelleşti ve biyoçeşitliliğin yanında milyonlarca insan bu korkutucu gerçeklikten büyük zarar gördü.

Yeşil Yeni Düzenin bu minvaldeki “yardım” anlayışı “iklim sömürgeciliğinin” tarifidir. Örneğin Kuzey Avrupa ülkeleri, Kuzey Afrika’dan devamlı arazi ve yenilenebilir kaynak alımı yaparak güneş ve rüzgar enerjisine yatırım yapmaktadır. Benzer şekilde California, Meksika’dan rüzgar enerjisi ithal etmektedir. Bütün bunların yanında bu yeşil enerji planlarını yürürlüğe koymak için gerekli olacak materyallerin manüfaktürünün nereden gelmesini planladıklarını söylemeye gerek var mı? Evet, tabii ki Üçüncü Dünya’nın topraklarından yağmalanıp teratölyelerinde süper sömürü sonucu üretilecekler.³¹

Yine yukarıda saydığımız pek çok ismin yanında *On Fire: The (Burning) Case for a Green New Deal* kitabıyla Naomi Klein da ekonomist, reformist ve araçsalıcı koroya eşlik etmektedir. Klein, YYD’nin yakıcı bir ihtiyaç olduğunu gündeme getirdiği kitabında meseleyi ısrarlı bir şekilde kapitalist-emperyalist sistemin doğasında aramaz. “İnsanlığın, çoğunluğu için işlemeyen bir *modeli düzeltme* şansı” olduğunu belirtir. Bu model kelimesini kapitalizmin bir varyantı gibi genelde neoliberal, deregüle, felaket ifadeleriyle temellendirir. Açıkçası problem kapitalist sistemin reforme edilmeyi veya yeniden tasarlanmayı bekleyen şu ya da bu türü değildir. Bilakis, problem bu sistemin, bir ekonomik sistem olan kapitalist-emperyalist

³¹ <https://revcom.us/a/592/5-reasons-green-new-deal-is-dangerous-en.html>

Bu noktada “enerji sömürgeciliği” ile ilgili daha detaylı bir tartışma için bir vaka çalışması niteliğinde Tunus’taki Tunur Solar Projesini inceleyen bir yazı için bkz. <https://www.opendemocracy.net/en/north-africa-west-asia/another-case-of-energy-colonialism-tunisia-s-tunur-solar-pro/>

Amerikan Ordusu ve petrol ilişkisi üzerine Endişeli Biliminsanları Birliği’nin (Union of Concerned Scientists) video çalışması için bkz. <https://www.ucsusa.org/resources/us-military-and-oil#.Wx1-rEgvzIU>

sistemin belirleyici özellikleri, dinamikleri ve çelişkileridir. Klein ısrarlı bir şekilde sistemin “genişle ya da öl” çağrısını duymazdan gelir. Franklin D. Roosevelt’in Yeni Düzen programını, Marshall Planı’nı derin krizler için farklı bir yaklaşımın bugün hala mümkün ve geçerli olabileceği için bir hatırlatma olarak görürken; “bütün toplumu seferber ederek, bireysel tüketicilerden, işçilere, büyük üreticilerden, hükümetin bütün alanlarına kadar geniş ortak amaçlar ile kolektif problemlere yanıt verilebileceğini” söyler. İşin aslı bu derece antagonistik sınıf çelişkileri temelinde bölünen bir toplumda ortada “ortak amaç” gibi bir saçmalığın olması da mümkün değildir. Örneğin Klein’ın bahsettiği Yeni Düzen kapitalizmin temelini tehdit eden ekonomik ve sosyal krize yönelik hakim sınıfların bir yanıtıdır; kapitalizmi kurtarmak adına tasarlanmıştır. Klein emperyalist ve şovenist bir anlatının mobilize ettiği entelektüellerden birisi olarak radikal soslu bayat burjuva demokrasisinin savunucusu olarak sahnede yerini alır. Bu sahnede “herkese iş”, askeri harcamaların düşürülerek bütçe yaratılması gibi artık bayatlamış yemekleri tekrar tekrar servis etmeye çalışır.

Bununla beraber Naomi Klein’in yer aldığı sahne bir hayli geniştir, bu reformist ve ekonomist yaklaşımların “sol” ve kendisini komünist addeden çevrede de pek çok tezahürü bulunmaktadır. Bunların her birinin teker teker incelenmesi bu dosyanın amacının dışında olduğu gibi kesinlikle ayrı bir dosya konusu olmalıdır.³²³³

Kısacası Yeşil Yeni Düzen iklim krizine bir çözüm değildir. Gerçekten radikal bir dünyayı arzulayan ve bunun olabilmesi için mücadele yürüten devrimci komünistler hakim sınıfların iklim krizindeki yalanlarını ve yol açtıkları tahribatı teşhir ettikleri gibi özellikle kimi ilerici çevrelerin çok etkilendikleri bu gibi reformist hezeyanları da tutarlılıkla teşhir etmelidirler.

B- AKP Faşizminin Ekolojik Tahribatı: 20 Yıllık Bir Yıkım Rejimi

1) Dersim Orman Yangınları

Türkiye 2002 yılından beri Tayyip Erdoğan önderliğinde bir hükümet tarafından yönetilse de, rejimin İslamcı-Türkçü bir temelde konsolide olması Erdoğan’ın “Allah’ın bir lütfu” olarak gördüğü 2015 darbe girişimi sonrası gerçekleşmiştir. Faşist bir rejimin konsolide olması beraberinde -Türkiye özgülünde bunun biçiminin İslamcı-Türkçü olması- ulusal baskıyı arttırır, kadınların ve LGBTİQ+ bireylerin üzerine karabasan misali çöker ve hem resmi şiddet tekeli hem de paramiliter güçleri ile açık bir terör uygulamasını gündeme

³² Bu konuda okuyucuya önerilebilecek pek çok kaynak vardır. Örneğin ekonomist Troçkist yazında meselenin tartışılması için bkz. *İklimi Değil Sistemi Değiştir: Çevre Krizine Devrimci Bir Yanıt* adlı eser büyük çoğunluğu İngiltere Sosyalist İşçi Partisi (SWP) üyesi ya da taraftarı olan entelektüellerin ve “ekososyalistlerin” makalelerinden yapılmış bir derlemedir.

³³ Bu noktada yine kitaplarının incelemeye ve okumaya değer olduğu John Bellamy Foster’da sahnenin “sol” köşesinde yerini alır. Foster, eserlerinde çevre krizinde kapitalizmin sorumlu tutulması gerektiğini ve sistemin dinamiklerinin bu krizin sorumlusu olduğunu söyleyerek doğru noktalara parmak basar. Ayrıca geçmiş sosyalizm deneyimlerinde ve Marx’ın yazımında ekoloji ile ilgili farklı anlayışları ortaya çıkartırken sosyalistlerin bu konuyla ilgisiz oldukları ya da daha önce önemsemedikleri gibi kısır ve kof tartışmaları boşa düşürür. “Metabolik çatlak” kavramsallaştırmasını ortaya atar. Foster’a göre bu Marx’ın teorize ettiği sermayenin birikim mantığının toplum ve doğa arasındaki metabolizmada amansız bir çatlak yaratması, temel doğal yeniden üretim süreçlerini birbirinden koparması olarak tanımlanıyor. Bu yönleriyle beraber Foster son tahlilde rotayı küçük burjuva radikalizmine kırar. Küba’dan ve Bolivarlılardan radikal bir devrim çıkartmaya çalışır. Evo Morales’in Bolivya’daki projelerini örnekleştirir. Maalesef bunlar beyhude çabalar olarak kalmaya mahkumdur ve burjuva hakkının dar ufkunun içerisinde kapana kısılan ve bu sistemin sınırlarını aşamayan mücadelelerdir. Foster’ın eserleri için bkz. *Marksist Ekoloji ve Her Çevrecinin Kapitalizm Hakkında Bilmesi Gerekenler*.

getirir. Faşist bir rejimin konsolidasyonu aynı zamanda ekoloji (burada gezegen-insan-türler) açısından da yıkım anlamına gelmektedir. Bu yıkımın bütün insanlık, bölge halkları ve yerel halklar üzerinde oynadığı rol kadar gezegene ve bir bütün olarak türlere olan etkisi de hem uluslararası hem de yerel konjonktürlere bağlıdır. Örneğin Trump/Pence faşist rejiminin nükleer silah kullanma eşiğini düşürmesi ve uluslararası iklim konvansiyonlarından çekilmesinin ekolojik olarak dünyaya etkisi devasadır. Bu Amerika'nın hiç olmadığı kadar agresif bir şekilde karbon emisyonu yapması, içeride ve dışarıda üretimi hızlandırması ve buna mukabil doğal afetlerin sayılarının artmasını beraberinde getirmiştir. Yine bir başka örnek, Brezilya'da iktidara gelen Bolsanoro örneğidir. Açık bir şekilde faşist ve bilim karşıtı bir hükümetin başını çeken Bolsanoro iktidara geldiği andan günümüze Amazon Ormanları hiç olmadığı kadar yağmalanmıştır. Faşizm, bilim karşıtı olduğu ölçüde ekolojiye de karşıdır; hatta yeri geldiğinde ekolojik tahribatının siyasi boyutları da vardır. Örneğin Dersim'de yaşanan orman yangınları; gerek 1937-38 arası gerek 1994-95 arası yaşananlar ve 2015 sonrası süreçte tutarlı bir şekilde yaşananlar politik anlamlara sahiplerdir. Örneğin *bindokuzyüzdoksandört* belgeselinde yaşanan olayların tanıklarından birisi olayları şu şekilde anlatmaktadır:

"Asker karşıdaki evi ateşe verdi. ...Ondan sonra yukarıda başka bir evi daha ateşe verdi. Evleri ateşe verince biz bağırırmaya, yakarmaya başladık. Biz kadınlar kendimizi yerlere attık. Biz böyle yapınca subay dedi ki, "Götürün bunları başımızdan. Bunlar bela mıdır nedir?" ...O sıra bizi toplayıp götüreceklerini, evlerimizi yakacaklarını bize söylemiyorlar. Ateş yakmıyorlar, bir şey atıyorlar içeriye, her şey birdenbire tutuşuyor, bir seferde yanıyor. Kibrit işi değil yani, bilmiyorum nedir."³⁴

Dönemin uydu görüntülerinden yaptıkları inceleme sonucunda Van Etten ve Jongerden (2008) yerel tanıkların belirttikleri orman yangınlarının %60'ını teyit ediyor. Çıkartılan yangınların sonucu olarak bölgedeki tarım mahsullerinin çoğunun oranı ise %10 ile %70 arası düşüyor.³⁵

Dersim'deki büyük çaplı ve sistematik yangınlar üç dönem altında incelenebiliyor; 1938, 1994 ve 2015 sonrası. Şimdi AKP faşizminin "çözüm süreci" sonrası bölgedeki ekolojik yıkım konusundaki icraatlarını inceleyelim. HDP'nin 2015 tarihli "Kürdistan'daki Orman Yangınlarına İlişkin Gözlemler ve Teknik İleme Raporu" bölgede yaşanan yangınların, insansızlaştırma ve ekolojik tahribat temelli bir savaş stratejisi olduğunu ortaya koyuyor. Yine benzer bir rapor yayınlayan Demokratik Toplum Kongresi (DTK) bölgede TSK eliyle 33 yangın çıkartıldığının saptandığını bildirirken yangınların çatışmaların arttığı yıllarda kayda değer bir şekilde artması ve yangın-çatışma örtüşmesi bu bilgileri destekler nitelikte gözüküyor.³⁶ Yukarıdaki tekil örnek faşizmin eş zamanlı olarak ulusal baskıyı ağırlaştırırken doğayı nasıl tahrip ettiğinin çarpıcı bir örneği olarak yerini alıyor. Yine hatırlamakta fayda var; Brezilya'da eşi görülmemiş Amazon Ormanları talanı da bölge yerlilerinin yaşam alanlarının ve kültürlerinin ezilmesiyle eş zamanlı olarak ilerlemiştir.

2) Rejim ve İnşaat Sektörü: Toksik Bir Aşk Hikayesi

Kapitalist-emperyalist sistem altında bir sınıfın baskı aracı olan devlet burjuvaziyi temsil eder. Ancak hakim sınıfların farklı kliklerinin birbirleriyle de çelişkileri ve çatışmaları mevcuttur. Bir tekelin çıkarı diğerine ters

³⁴ Bindokuzyüzseksendört belgeseli aktaran: Dinc P, *Çözüm süreci sonrası Dersim'de orman yangınları ve çatışma ilişkisi*,

³⁵ Aktaran: Taş (2007)

³⁶ Konuyla ilgili daha fazla tartışma için bkz. Pınar Dinç, Lina Eklund, Aiman Shahpurwala, Augustus Aturinde, Ali Mansourian, Petter Pilesjö, "Fighting Insurgent-cy, Ruining the Environment: the Case of Forest Fires in the Dersim Province of Turkey".

düşebileceği gibi ortak menfaatleri de olabilir. AKP'nin Türkiye'de uzun yıllara yayılan iktidarındaki temel destekçilerinden birisi her zaman inşaat burjuvazisi olmuştur (küçüklü büyüklü müteahhit ve çıkar gruplarının büyük çoğunluğu burjuvaziyi temsil ederken pastadan sessizce pay alma savaşı veren bir küçük burjuva grubun da olduğu unutulmamalıdır). Bu anlamıyla AKP faşizminin iktidarı bir ideolojik inşaa olduğu kadar, kelimenin "reel" anlamıyla da bir inşaa sürecidir. Rejimin niteliğine bağlı olarak artan rant ve hızlı betonlaşma sürecinden en çok tahribata uğrayan ekolojinin kendisi olmuştur. Bütün bu yıkım süreci ekosistemleri mahvederek biyoçeşitliliğe çok ağır darbeler vurmuş; hava, su, çevre ve gürültü kirliliğine neden olmuş; toprak rejimini olumsuz etkilediği gibi mevcut eşitsizlikleri tırmandırmıştır.

Mevcut durumun halihazırda çok çeşitli sebepleri vardır; bunlardan bazıları inşaat sektörünün özellikle gelişmekte olan ülkelerde "lokomotif" görevi görmesi (inşaat sektörünün özellikle kredilerle birleşerek muazzam bir büyüme balonu yaratabilme potansiyeli vardır, bu özellikle de kapitalizm altında "sınırsız büyümeye" çalışarak pastadan payını almaya çalışan ülkeler için vazgeçilmezken aynı şekilde emperyalist ülkelerin de inşaat tekelleri dünya çapında devasa projelere girerler; örneğin Trump uluslararası pek çok otelin, rezidansın, golf sahasının ve farklı inşaat projelerinin sahibidir), farklı sermaye gruplarının çıkarlarını aynı hatta toplayabilmesi, hükümetler açısından istihdam balonu yaratarak toplumsal huzursuzluklara kısa vadeli çözüm olabilmesi gibi pek çok değişkeni içerisinde barındırırken, Türkiye'de AKP'nin ilk kez iktidara gelmesinden bu yana "çılğın" inşaat projelerine girildiği bilinmektedir. Örneğin 2002-2008 yılları arasında TOKİ'nin faaliyet alanını genişleten ve kaynaklarını arttıran 14 yasal düzenleme yapıldığı gibi 2011 yılında TOKİ'nin bitirdiği konut sayısı 500.000'e ulaşmıştır.³⁷

Bu pazarın içinde Türkiye hakim sınıflarının türlü şürekasını bulabilmek mümkündür. Nitekim Ahmet Ağaoğlu'ndan, Zorlu Grubuna, Özdileklere, Boydaklara, Tahincioğullarına, Doğramacılar ve Ülker Grubuna kadar geniş bir sermaye ağı inşaat sektörüne mevzilendiği gibi Türk hakim sınıflarının tepe noktasında bulunan Koç ve Sabancı gruplarının da pek çok farklı inşaat projesinde isimlerini görmek mümkün.³⁸

Peki rejimin hem toplumu ideolojize etmek için kullandığı hem de temsil ettiği burjuvazinin farklı sermaye gruplarının konuşlandığı ve Erdoğan'ın "inşaat sektörünün olmadığı ülke bitmiştir" dediği bu sektörün ekolojiye etkileri nedir?

Öncelikli olarak inşaat sektörünün enerjiye bağlı küresel emisyonun %39'undan sorumlu olduğunu belirtmek gerekiyor.³⁹ Bu ciddi oranın yanı sıra hava kirliliği inşaat sektörünün yarattığı temel problemlerden birisi gibi durmaktadır. İnşaat sırasında ortaya çıkan kimyasalların havaya salınmasından, kötü havalandırma sistemlerine kadar hava kirliliği inşaat bittikten sonra da devam ediyor. Yerin üstünü etkileyen altını da etkiliyor. İnşaata başlamak için temizlenen zeminle beraber inşaatın etkileri yeraltı su kaynaklarına kadar uzanıyor. Bu anlamda temel problem ortaya çıkan tortular olmakla beraber kullanılan kimyasallar, ortaya çıkan atıklar, boyalar vb.nin son tahlilde yeraltı su kaynaklarına ciddi etkileri olduğu ve olabileceği öngörülüyor.⁴⁰ Bununla beraber habitat kaybı inşaat sektörünün ekolojik tahribatlarının bir diğer boyutudur. Yaban hayatının yaşam alanları yollarla bölünüyor, göç eden hayvanların göç yolları yok oluyor, gürültü kirliliği doğal yaşamın döngüsünü bozarken inşaatın olduğu yerler olduğu gibi fiziksel alan

³⁷ Derleyen Tanıl Bora, *İnşaat Ya Resulullah*, Birikim Kitapları, 2017 içerisinde Osman Balaban, "İnşaat Sektörü Neyin Lokomotifi?"

³⁸ A.g.e

³⁹ <https://www.iea.org/topics/energy-efficiency>

⁴⁰ <https://sustainablebuild.co.uk/pollutionfromconstruction/>

kaybına uğruyor. Bu beraberinde getirdiği ciddi anlamda atık yüküyle beraber çok uzun süreli ekolojik problemlere kapı aralıyor.

Yıkıma bağlı olarak oluşan atıkların büyük çoğunluğunun geri dönüşümü yapılmazken, bunlar genelde yakılıyor ya da belirli alanlarda depolanıyor ve sulara karıştırılıyor. İnanılmaz derecede fazla endüstriyel atık çıkartan sektörün atıklarını kimyasal atıklar, plastik, metal, alçıtaşı, beton ve odun atıkları oluşturuyor. Biriken atıkların 2018’den 2025’e gelindiğinde iki katına çıkması bekleniyor.

Sermaye “genişle ya da öl” şeklindeki temel kapitalist yasaya biat ederken, işin ekolojik tahribat boyutu her zaman hesap dışı kalıyor. Bu küresel olarak bir sistemin işleyişinin sonucu olmakla beraber AKP faşizminin insanlığa ve gezegene karşı işlediği suçların arasında “cılığın” projeleri ile yarattığı ekolojik tahribat önemli bir yer tutuyor.

İslamcı-Türkçü faşist rejimin insanlığa, gezegene, türlere karşı işlediği suçlar çetelesi gerçekten de çok uzun. Bu dosyada iki farklı vaka üzerinden bu örneklendirmenin yapılması önem arz ediyordu. Hakim sınıfların suçlarını teşhir ederken kitlelerin gerçek bir devrim temelinde kutuplaştırması görevinin bilincinde olan devrimci komünistler açısından, AKP’nin 20 yıllık yıkım tablosunu ortaya koyup teşhir etmek önemli bir görevdir. Bu konuda derinleşme ve daha kapsamlı analizler yapma ihtiyacı kendisini hissettirmektedir.

C- Dünyada İklim Konferansları ve Rejimin “Yeşil” Yalanları

Rejimin çevreye karşı işlediği suçları teşhir ederken bir yandan da söylediği yalanların ortaya çıkartılması gerekiyor. Nitekim bu rejime liderlik eden Erdoğan’ın “iklim hayranlığı” ve “yeşil şehir” projeleri gündemi zaman zaman işgal ediyor ve bunun yanı sıra bu rejimin ikiyüzlü temsilcileri bir yandan bu eşi görülmemiş çevresel yıkımı hızlandırırken bir yandan da çevreyle ilgili “yeşil” projeler yaptıklarını, iklim antlaşmalarında sadece katılımcı değil imzacı da olduklarını her fırsatta söylüyorlar. O halde ilk parantezimi bahsi geçen iklim konferanslarıyla açalım. Nedir bu iklim konferansları?

En sonuncusu 2021’in Kasım ayında Glasgow’da gerçekleşen bu konferanslardan şimdiye kadar 26 tane yapıldı. Bu konferanslar dünya hükümetlerinin temsilcilerinin bir araya gelerek iklim krizine sözde bir çözüm aradıkları konferanslar olarak gündeme geliyor. Öte yandan Glasgow’dan önce gerçekleşen Paris İklim Konferansı tarafların gönüllü olarak sera gazı salınımlarını düşürmeyi ilk kez kabul etmesiyle beraber dünyada sevinçle selamlanmış, ancak kısa bir süre içerisinde bunun acımasız bir yalan olduğu anlaşılmıştı. Yıllar boyunca ve şimdiye kadar yapılan birçok çalışma, emisyonların yıldan yıla tehlikeli seviyelerde artmaya devam ettiğini ve kıta Afrika’sının en küçük ülkesi olan Gambiya dışında hiçbir ülkenin şu anda iklim değişikliğinin geride kalacağı bir dünyaya katkıda bulunacak bir yolda olmadığını gösteriyor.⁴¹

⁴¹ <https://yenikomunizm.com/glasgow-geri-sayim-varolussal-kriz-zamaninda-farkli-bir-gelecege-asilmak/>

Peki Glasgow İklim Konferansı bundan farklı mıydı? Cevap kesin ve net olarak bir hayırdır. Glasgow 'da bir araya gelen kapitalist-emperyalist devletlerin temsilcileri jeopolitik avantajları için didiştiler ve insanlığın karşı karşıya olduğu bu varoluşsal meseleyle ilgili herhangi bir çözüm geliştirmekten ne derece aciz olduklarını bütün dünyaya gösterdiler. Glasgow fiyaskosu bu sistemin temsilcilerinin küresel iklim krizine yönelik "stratejilerini" de ortaya koyuyordu: Bekle ve erte, bekle ve biraz daha erte; biraz daha bekle ve daha çok erte! Glasgow'dan çıkan "nadide" sonuç önergesi devletleri "planlarını tekrar gözden geçirmeye ve güçlendirmeye" yönlendiriyor.⁴² Peki İslamcı-Türkçü faşist rejim bu fiyasko konferansta nasıl bir tutum sergiledi? Bütün bir konferans boyunca tartışılan meselelerde geçiştirmeci ve pasif bir tavır sergileyen Türkiye günün sonunda Glasgow İklim Paktını kabul etti. Ne de olsa bu antlaşmanın kabulü aynı zamanda imzacı ülkelere sağlanacak uyum finansman paketlerinin iki katına çıkartılacağı bir ortamda fayda sağlanabilecek bir kapıydı. Rejim adına konferansa katılan Çevre Bakanı Murat Kurum şuursuz bir edayla konferansta rejimin çevre sevgisinin bir örneği olarak Millet Bahçeleri'ni anlattı, yetmedi mavi bayraklı plajlar, 2053 sıfır atık gibi mevcut varoluşsal kriz karşısındaki rejimin vurdumduymaz tavrını net bir şekilde ortaya koyan zıvalıklardan da bahsetti. Öte yandan bu sıfır atık projesinin nasıl gerçekleştirileceğini daha önce şu şekilde sormuştuk:

"Erdoğan'ın sözde sıfır atık ve iklim hedefini tutturma düzlemi daha önce görülmemiş sayıda hidroelektrik santrali (HES) ve termik santralin inşasına onay vermekle mi gerçekleşecek? Yerel ekolojilerini savunmak için harekete geçen Çemişgezek, İkizdere ve daha yüzlerce köylünün üzerine jandarmanın dipçiğiyle saldırmakla mı? Yoksa Marmara ve Ege Deniz'ini sanayi ve turizm burjuvazisinin atık çöplüğü haline getirmek mi? Yoksa turistik tesisler için sonu gelmez orman talanları, imara açılan yeşil alanlar ve fırsata çevrilmeye çalışılan orman yangılları ile mi?"^{43,44}

Glasgow İklim Paktını kabul etmesinin yanı sıra rejim Paris İklim Antlaşması'na da imzacı oldu. Faşist rejimin önderi Erdoğan, bu "sevinçli" haberi Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda konuşurken verdi ve tabiatın dengesi gibi, dünya görüşüne uyan metafizik saçmalıklardan bahsetti. Adeti olduğu üzere bol bol yalan söyledi. Bir konuda çok net olmalıyız, o da bu rejimin "ekoloji" kelimesini dahi ağzına almayı hak etmiyor oluşudur. Bunu daha önce Türkiye'nin Paris İklim Antlaşması'na girişini anlattığımız yazımızda net bir şekilde belirtmiştik:

⁴² <https://yenikomunizm.com/glasgow-iklim-sacmaligi-basladigi-verde-sona-eriyor-gezegeni-yok-etmek-icin-yesil-isik/>

⁴³ <https://yenikomunizm.com/rejim-fiyasko-glasgow-panayirinda-gorevini-tamamladi/>

⁴⁴ <https://yenikomunizm.com/paris-iklim-anlasmasi-ve-cevre-dusmani-fasist-rejimin-ikiyuzlulugu/>

“Rejimin suçları halkların su kaynaklarını kar için satmasından, Nevşehir’i Kanadalı maden tekeline peşkeş çekmesinden veya dört bir yandan siyanürle altın çıkartmasından çok daha fazlasına uzanıyor; bir yandan sistematik bir şekilde Dersim ve Kürdistan coğrafyasında hunharca ve sistematik bir biçimde tertipledikleri orman yangınları bir diğer yandan genişlemek için sınır ve engel tanımayan sermayenin güdümünde bütün bir coğrafyayı inşaat ve atık alanlarına çevirmesi, Türkiye/Kürdistan’ı Batı emperyalizminin çöplüğüne çevirmesiyle bu rejim “ekoloji” kelimesini dahi ağzına almayı hak etmiyor.”⁴⁵

D- Komünizm: Yeni Bir Paradigmayı Düşünmek

Karşı karşıya olduğumuz krizin gerçekten varoluşsal olduğunu, bunun dünyadaki milyonlarca hatta milyarlarca insan için nasıl bir yıkıma neden olmakta olduğunu ve dünya ekosistemlerinin ne derece ciddi bir yok oluşla karşı karşıya olduğunu altının bir kere daha çizilmesi elzemdir. Eğer Küresel İklim Krizi, mevcut hızıyla sürmeye devam ederse, bu önümüzdeki yıllarda kuraklık ve kıtlığın kümülatif bir şekilde artması, pek çok ufak ada ülkesinin ve daha sonra okyanuslara kıyı ülkelerin kısmi veya bütün olarak sular altında kalmasına, aşırı hava olaylarında artışlara, çevre kirliliğine ve hava kirliliğine bağlı birincil ve ikincil hastalıkların artmasına, yeni bölgesel ve küresel salgınların ortaya çıkmasına, özellikle Üçüncü Dünya ülkelerinde milyonlarca insanın açlıkla ve zorunlu göçle yüz yüze gelmesine, hortum ve kasırgaların sıklıklarının artmasına, milyonlarca canlı türünün yok olmasına, buzulların ilk etapta kısmi ve daha sonra tamamen erimesine, okyanusların asitlenmesine, içme suyu kaynaklarının dramatik şekilde azalmasına, sıcaklıkların ekstrem şekillerde değişmesine neden olacaktır...

Şimdi bütün bunları bir düşünün ve Pasifikte küçük bir ada ülkesi olan Palau Cumhuriyeti’nin başkanının şu sözlerine kulak verin: “Yavaş ve acılı ölümün haysiyeti yoktur. Gezegeni ısıtan en büyük sera gazları yayan zengin emperyalist ülkelere seslenerek yavaş ve kaçınılmaz sonumuzu yaşatmak yerine adalarımızı bombalayabilirsiniz.” Evet insanları bekleyen budur, yavaş ve acılı bir ölüm. Küresel iklim krizinin yörüngesi sadece Palau Adası’nda iklim krizine neredeyse katkısı dahi olmayan yüzlerce insanın boğularak can vermesine değil ancak dünyanın dört bir tarafında insanların, halk kitlelerinin yavaş ve acılı bir şekilde ölümüne neden olacaktır. Gözünüze orman yangınlarından canhıraş bir şekilde kaçan dört bir tarafı alevler içerisindeki hayvanları bir getirin ve eğer bu kriz bu şekilde devam ederse bunun pek çok türün kaderi olacağını özümseyin. Devasa trol ağlarıyla aynı anda on binlerce balığın, deniz memelilerinin büyük av gemilerinin güvertelerinde akciğerleri patlayana kadar can çekişmelerini aklınıza getirin ve önümüzdeki on yıllarda bu türlerin bu acının da ötesinde olamayacağı ihtimalini düşünün. Evet bir türün evrimsel süreçlerin dışında insan eliyle yok edildiğini düşünün. Dünyanın akciğerleri Amazon Ormanları’nın tamamen kurduğunu, okyanusların asitlendiğini insanların solunum yolu hastalıklarıyla mücadele ettiğini, milyonların nefes alamadığını bir düşünün. Bütün bunları ve çok daha fazlasını düşünün. Bu krizin gerçekten varoluşsal bir kriz olduğunu farkına varın. Devasa ölçeği gözünüze getirin ve radikal bir sorun karşısında neyin gerçek bir çözüm olabileceğini bir düşünün!

Bahsettiğimiz tehlikeler gerçek ve çok akut bir şekilde kendisini dayatıyor. Faşist komplocular ve kimileri küresel iklim krizine bir tür “alarmcılık” veya “iklim değişikliği kültü” gibi akıl almaz iddialarla saldırıyorlar. Oysa gerçekten de bir eşiğin içerisindeyiz. İnsanlık, gezegen ve türler; üçü de ciddi bir tehditle karşı karşıya ve bu gerçekten de öyle ya da böyle radikal bir şekilde çözümlenecektir. Esas soru bunun radikal bir

⁴⁵ <https://yenikomunizm.com/paris-iklim-anlasmasi-ve-cevre-dusmani-fasist-rejimin-ikiyuzlulugu/>

gericilikle, dehşet yıkımlar ve varoluşsal bir krizle mi, yoksa radikal bir şekilde özgürleştirici yeni komünizme dayanan bir devrimle mi çözümleneceği meselesidir.

Evet, gerçek çözüm gerçek bir devrimdir. Ancak sosyalist devrim bir ütopya vadetmez. Aksine devasa zorlukları, çelişkileri ve sınıf mücadelesini gündeme getirir. Bir yandan egemenliklerini ne pahasına olursa olsun korumaya çalışacak olan emperyalistler yıkıma ve altüst oluşa neden olacaklardır, ayrıca sosyalist iktidar, karşısında kapitalist-emperyalist dünyanın tırpanlarını bulacaktır. Toplumsal bölünmeler ve karşı devrim tehdidi mevcudiyetini koruyacaktır. Evet, gerçek bir devrim yapmak çok zor olduğu gibi, devrimi sürdürebilmek de son derece zordur. Bu durum doğru bir önderlik ve komünist partisini gerektirir; giderek büyüyen halk kitlelerini toplumun yönetimine çeken, heyecan ve hareketlilikle dolu bir topluma yön veren, bütün sınıfsal bölünmeleri ve sömürüye dayalı üretim ilişkilerini, bütün baskıcı sosyal ilişkileri ve kurumları ve bunları yansıtan bütün fikrileri ortadan kaldırmaya ve bu temelde devletin kendisini ve herhangi türden kurumsallaşmış bir liderliğe duyulan ihtiyacın kendisini ortadan kaldırmaya yönelik bir görevdir bu.⁴⁶

Evet zorlu görevimiz budur. Devrim yapmak, sarsıcı bir iktidar mücadelesinden siyasi ve moral iradeyle galip çıkmak ve bu iradeyi yeni sosyalist toplum için -insanlığın kurtuluşu, türlerin ve gezegenin korunması için- gerçek bir yol gösterici olacak şekilde biçimlendirmeye devam etmek.

Kapitalizmde toplumsal üretimi ve ekonomik hesaplamayı yöneten şey kar elde etmek iken, sosyalizm koşullarında artık böyle olmayacaktır. Sosyalist toplum ve sosyalist planlamalardan bahsetmek demek gezegene, insana ve türlere çok daha farklı bir yönelim noktası ve perspektiften bakmak demektir. Yönelimimiz; ekosistemlerin korunması ve muhafaza edilmesini, insanlığın şimdiye kadar doğaya verdiği zararı onarmayı, “geleceği düşünmeyi” gerektirir. Yönelimimiz; sosyalist bir ekonomik planlamayı, çevresel ve toplumsal maliyetleri göz önünde bulundururken bütün bu meseleleri toplumun kaygısı haline getirmekle mükellef olmayı içerir.

Referans çerçevemiz ise “kendinden bir amaç olarak gelişim” değildir. Bütün gezegen bundan faydalanacak şekilde ve yapılarlar dünya devrimini ilerletecek şekilde -ve bu esnada bu toplum, halkın acil ihtiyaçlarını karşılayacak ve onların genel gelişimine katkı yapacak şekilde- sosyalist ekonominin kalkınmayı şekillendirmesi ve toplumun tüm bunları yapacak şekilde işleyebilmesidir.

Bu yaklaşım kapitalist-emperyalist sistemin temel işleyişiyle taban tabana zıttır. Yazımızda daha önce de belirttiğimiz gibi, içinde yaşadığımız bu sistem doğanın ekonomik bir girdi-çıktıya dönüşmesine neden

⁴⁶ “Gezegeneimizin Yağmalanması, Çevre Krizi ve Gerçek Devrimci Çözüm”, *Revolution*, 199, 18 Nisan, 2010

olmaktadır. Bunu normalleştirir ve rekabet halindeki kapitalist müteşebbislerin bu rekabette daha fazla kar elde etme zorunluluğunun bir parçası olarak doğayı körlemesine yağmalar, yok eder.

Sosyalist toplum, sanayi üretiminin, tarımın ve taşımacılığın yapısını değiştirmekle mükelleftir. Unutulmaması gereken bir diğer nokta ise bu hayli küresel problemin dünya çapındaki bütün bilim insanları ve çalışma gruplarıyla bir dayanışmayı gerekli kılacak olmasıdır. Yeni kurulacak olan sosyalist cumhuriyet dünya çapında özellikle de su altında kalma tehlikesindeki ülkelerle dayanışma için inisiyatif alacak ve yerel dayanışma ve yönetim ağlarıyla bütüncül bir yaklaşımı ele almaya çalışacaktır. Aynı zamanda bu durum ulusal büyümenin ötesinde görülecek ve dünya ekosistemlerinin korunması yeni sosyalist cumhuriyetin başlıca görevi olacaktır. Bu aynı zamanda özellikle iklim bilimcileri de dahil olmak üzere dünyanın her yerinden bilim insanlarının aktif olarak çalışma ve tartışma, çözüm üretebilme zeminine sahip olması anlamına gelmektedir. Sosyalist cumhuriyet bunun oluşturulmasında aktif bir şekilde rol alacak; ve bu kararların hayata geçirilmesinde, uygulanmasında ve geliştirilmelerinde meseleye her zaman “gezegenin koruyucuları” perspektifiyle yaklaşacaktır.

Sosyalist ekonomi altında büyüme bilinçli olarak planlanıp düzenlenirken, çevresel çöküş engellenmeli ve gezegenin biyoçeşitliliği ve zengin ekosistemleri muhafaza edilmelidir. Bu aynı zamanda ekosistemlere, biyoçeşitliliğe ve gezegene de yeni bir bakışı zorunlu kılar. Evrim bilimci Frans De Waal’ın da dediği gibi: “Her organizma başka bir şeyin altında ya da üstünde olmadan filogenetik ağdaki yerini alır.”

Bilim ve bilimsel çalışmalar, bütün entelektüel faaliyetler kapitalizmin prangalarından kurtarıldıkça ve bir bütün olarak topluma yayıldıkça, düşünüş biçimleri gerici bütün etmenlerden kurtuldukça; gezegene, türlerle ve kendi türümüz olan “insana” olan bakış açımız da değişecektir. Bu aynı zamanda bambaşka bir dünya anlamını taşır; doğayı araçsallaştırmayan, eksiklik üzerine kurulu bir modele karşı çıkan, doğanın ve türlerin varoluşundan hayranlık duyan bir düşünüş biçimi demektir bu. Bütün bunlar şayet ihtiyacımız olan yeni komünizm temelinde gerçek bir devrimi muzaffer kılabilirsek mümkündür. Bob Avakian’ın çok kritik bir şekilde söylediği üzere;

“İki seçeneğimiz var; ya bütün bunlarla yaşamaya devam edeceğiz ve gelecek kuşakları da -ki eğer bir gelecekleri olaksa- aynısını hatta daha beterini yaşamaya mahkum edeceğiz. Veya devrim yapacağız!”

Kaynakça

Kitaplar:

- Tanıl Bora, *İnşaat Ya Resulullah*, Birikim Kitapları, 2017
- Aysu A, *Gıda Krizi: Tarım, Ekoloji ve Egemenlik*, Metis Yayınları, 2015
- Otter C, *Diet For A Large Planet: Industrial Britain, Food Systems and World Ecology*, University of Chicago Press, 2020
- Foster B. J, *Marksist Ekoloji*, çv. Barış Baysal, Kalkedon Yayınları, 2012
- Garrard G., *Ekoleştirir: Ekoloji ve Çevre Üzerine Kültürel Tartışmalar*, Kolektif Kitap, 2016
- Kolektif, *İklimi Değil Sistemi Değiştir: Çevre Krizine Devrimci Bir Yanıt*, Z Yayınları, 2020
- J.B Foster, *Her Çevrecinin Kapitalizm Hakkında Bilmesi Gerekenler*, Patika Yayınları, 2014
- Kolektif, *İşyanın ve Umudun Dip Dalgası Günümüz Türkiye'sinde Politik Ekoloji Tartışmaları*, Tekin Yayınevi, 2016
- Klein, Naomi, *On Fire* Harlow, England: Penguin Books, 2020
- Klein, Naomi, *This Changes Everything : Capitalism vs. the Climate*. New York :Simon & Schuster, 2014
- J.B Foster, *The Vulnerable Planet*, Monthly Review Press, 1999

Süreli Yayınlar ve Makaleler:

- Anarşinin İtici Gücü Üzerine, Raymond Lotta, *Demarcations: A Journal of Communist Theory*, 3. Sayı, 2014
- Gezegemimizin Yağmalanması, Çevre Krizi ve Gerçek Devrimci Çözüm, *Revolution*, 199, 18 Nisan, 2010
- Health and Environment Alliance (HEAL) Türkiye Raporu
- Şahin Ü, "Kömür Raporu İklim Değişikliği, Ekonomi ve Sağlık Açısından Türkiye'nin Kömür Politikaları", *Sabancı Üniversitesi İstanbul Politikalar Merkezi*, 17 Mayıs, 2017
- Lester R. Brown, "Data Highlights", Earth Policy Institute, 2014
- Atık Analizi Raporu, WWF, 2020
- Pınar Dinç, Lina Eklund, Aiman Shahpurwala, Augustus Aturinde, Ali Mansourian, Petter Pilesjö, "Fighting Insurgency, Ruining the Environment: the Case of Forest Fires in the Dersim Province of Turkey".

Web Siteleri:

- yenikomunizm.com/
- sustainablebuild.co.uk/
- iea.org/topics/energy-efficiency
- ucsusa.org/
- komurmasallari.com/
- tr.euronews.com/
- turkiyecevreagi.com/i
- fashionunited.com/
- theguardian.com/
- treehugger.com/
- opendemocracy.net/
- revcom.us/
- ucsusa.org/

Belgeseller:

- Planet of the Humans (2019)
- Bindokuzyüzseksendört (2017)

- Addicted to Plastic (2008)
- Home (2009)
- La Terre vue de Ciel (2004)